

ASKERİ SOSYOLOJİ VE KEMALİST PARADİGMA: PRATİKTEN TEORİYE GEÇİŞTEKİ DİNAMİKLER

MILITARY SOCIOLOGY AND THE KEMALIST PARADIGM: DYNAMICS IN THE TRANSITION FROM PRACTICE TO THEORY

Ömer YILDIZ¹

ÖZET

Bu makale, İkinci dünya savaşından sonra gelişmeye başlayan Askeri Sosyoloji disiplini bağlamında Türkiye'deki Kemalist düşünce yapısının irdelenmesi amaçlanmaktadır. Kemalist anlayışın veya Kemalizm'in kökenlerinde saklı olan sosyolojik askeri anlayışın oluşmasının gerekçelerini ortaya koyarken, Kemalizm'i pragmatik olarak günümüz Türkiye'sindeki subaylar üzerindeki etkisini irdelemektir. Bu çalışmada, genelde sosyoloji, her ne kadar ikinci dünya savaşı sonrası gelişim gösterse de özelde de askeri sosyoloji disiplininin Kemalizm'in pragmatik yapısını etkilerini ortaya konulmaya çalışılacaktır. Kemalizm, sosyolojik ve fikri temellerini Ziya Gökalp'in sosyolojik anlayışı üzerine inşa ettiği tarihsel bir tespit olarak ifade edebiliriz. Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün "hissiyatımı Namık Kemal'den fikriyatımı Ziya Gökalp'ten aldım" açıklaması da bu düşüncemizi desteklemektedir. Ziya Gökalp'in sosyolojinin kurucu babalarından Emile Durkheim sıkı bir takipçisi olduğu da göz önüne aldığımızda Kemalizm'in fikri sosyolojik kökenlerinin Fransız düşünür ve sosyolog Emile Durkheim'a dayandığını da ifade edebiliriz. Sosyoloji disiplininin modernitenin bir eseri olduğunu belirtirsek hem birinci hem de ikinci dünya savaşlarından sonra askerlerin dünya toplumlarının yaşamları üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak büyük bir sosyolojik etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu müdahaleler ve karşılıklı sivil-asker etkileşimleri askeri sosyoloji disiplininin oluşmasına zemin hazırlamış ve sosyoloji disiplini toplumun bir diğer aktif sosyal grubu olarak askerleri araştırmaya ve incelemeye başlamıştır. Askeri sosyolojinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıktığını belirtsek de bir bilim dalı olarak daha geç bir tarihte ortaya çıkması, askeri sosyoloji disiplininin dünyada hiçbir zaman var olmadığını göstermez. Sonuç olarak, Türkiye koşullarında "asker millet" anlayışının egemen bir düşünce olduğu kabul edildiğinde askerlerin Türkiye'nin ve Türklerin tarihinde ve sosyolojisinde çok büyük bir yerinin olduğu ispatlıdır. Dolayısıyla Kemalizm fikriyatının doğmasında ve şekillenmesinde askeri zihniyet yapısının çok yoğun şekilde etkili olduğunun da görülmektedir. Türkiye koşullarında Kemalizm'in ideolojik ve pragmatik olarak etkin olmasında "erken askeri sosyoloji" koşullarının tüm varlığıyla hüküm sürdüğü de ifade edilebilir. Dolayısı ile bu çalışmada "Kemalizm Pratikten Teoriye Geçişteki Dinamikler" askeri sosyolojik olarak irdelenecek ve ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Askeri Sosyoloji, Askeri Zihniyet, Askeri Habitus, Kemalizm

ABSTRACT

This article aims to examine the Kemalist thought structure in Turkey in the context of the Military Sociology discipline, which started to develop after the Second World War. While revealing the reasons for the formation of the Kemalist understanding or the sociological military understanding hidden in the roots of Kemalism, it is to pragmatically examine the impact of Kemalism on the soldiers in today's Turkey. In this study, although sociology in general developed after the Second World War, the discipline of military sociology in particular will try to reveal the effects of the pragmatic structure of Kemalism. We can express Kemalizm as a historical determination that its sociological and intellectual foundations were built on the sociological understanding of Ziya Gökalp. The statement of the founder of Turkey, Mustafa Kemal Atatürk, "I took my feelings from Namık Kemal and my ideas from Ziya Gökalp" also supports this idea. Considering that Ziya Gökalp was a close follower of Emile Durkheim, one of the founding fathers of sociology, we can also state that the intellectual sociological roots of Kemalism are based on the French thinker and sociologist Emile Durkheim. If we state that the discipline of sociology is a work of modernity, it can be said that soldiers have a great sociological impact on the lives of world societies, directly or indirectly, after both the first and second world wars. These interventions and mutual civil-military interactions paved the way for the formation of the discipline of military sociology, and the discipline of sociology began to research and examine soldiers as another active social group of society. Although we state that military sociology emerged after the Second World War, its emergence as a branch of science at a later date does not indicate that the discipline of military sociology has never existed in the world. As a result, when it is accepted that the concept of "military nation" is a dominant idea in Turkey's conditions, it is proven that soldiers have a great place in the history and sociology of Turkey and the Turks. Therefore, it can be seen that the military mentality was very influential in the birth and shaping of the idea of Kemalism. It can also be stated that the conditions of "early military sociology" were fully prevalent in Kemalism's ideological and pragmatic effectiveness in Turkey's conditions. Therefore, in this study, "Kemalism Dynamics in the Transition from Practice to Theory" will be examined and tried to be revealed in military sociological terms.

Keywords: Military Sociology, Military Mentality, Military Habitus, Kemalism

How to Cite This Article

YILDIZ, Ö. (2023). "Askeri Sosyoloji ve Kemalist Paradigma: Pratikten Teoriye Geçişteki Dinamikler", Journal of Synthesis Academic Research
DOI:

Arrival: 18/10/2023

Published: 01/03/2024

Journal of Synthesis Academic Research is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ PhD on Sociology. International Dublin University. <https://orcid.org/0009-0007-9234-2938>

GİRİŞ

Bu makalede, Mustafa Kemal Atatürk'ün, bir ulus devlet olan Türkiye Cumhuriyeti Devletini kurarken yararlandığı sosyolojik değerlere değinirken, ayrıca bu sosyolojik değerleri neden tercih ettiğinin analizini de askeri sosyolojik bağlamında ele alacağız. Bu aşamaya geçmeden önce de Mustafa Kemal Atatürk'ün fikri ve karakteristik yapısının gelişmesine etki eden askeri zihniyetin doğuşu ve Mustafa Kemal Atatürk'ün askeri zihniyetin, yaptığı devrimlere ve yaratmaya çalıştığı ulus bilincine etkisini ortaya koymaya çalışacağız.

1.2. Araştırmanın Konusu

Askeri zihniyete ve askeri bir karaktere sahip olan Mustafa Kemal Atatürk'ün özellikle üzerinden askeri üniformasını çıkarsa da zihnine ve zihniyetine egemen olan “sivil üniformalı askeri karakterinin sebep olduğu ve oluşturduğu Türklük ve Türk Milleti şuuru ile Türkiye’de muhasır medeniyet yönünde şiddetli bir devrimsel zihniyet ve yaşantısal değişimi zorunlu kılan yapısal otoriteci Kemalizm’in sosyolojik temellerini Ziya Gökalp’ten Emil Durkheim’a uzanan fikriyat ve zihniyet aktarımlarını ortaya koymaya çalışacağız.

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sosyolojinin birinci kuşak kurucu babalarından olan Emile Durkheim’ın liberalizm, sosyalizm ve muhafazakarlıktan farklı bir yol olan sosyolojik anlayışını Ziya Gökalp’in millileştirerek ve adeta Türkleştirerek Türk sosyolojisi haline getiren anlayışını askeri zihniyeti içinde şekillendiren ve Mustafa Kemal Atatürk gerek toplumsal, gerek devlet yapısı ve gerekse ekonomik ve kültürel bağlamada yaptığı devrimlerle vücuda kavuşturmasını pratikten teoriye “Kemalizm & Atatürkçülük” ideolojisi haline geçişini bir kere daha farklı bir yeni bir sosyoloji disiplini açısından kuramsallaştırmaya ve ideolojileştirmiş çalışacağız.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

“ASKERİ SOSYOLOJİ VE KEMALİST PARADİGMA: Pratikten Teoriye Geçişteki Dinamikler” konu makaleyi yazmaya karar verme ile başlamıştır. Bu konunun tespit süreci öncesinde ve esnasında sosyoloji disiplinin alt bölümlerinden biri olan askeri sosyolojisi disiplini alanına katkı sunacak akademik bir çalışma için bir düşünsel planlama yapılmış ve bunun içinde daha en başta üç farklı başlık “Sivil hayattan askerlik mesleğine geçişte Pierre Bourdieu’nun alan ve habitus kavramlarının askeri sosyoloji karşılığı”, “Pratikten teoriye geçişte askeri sosyolojinin Kemalizm’de izlerini sürmek”, “Pratikten teoriye geçişte Ziya Gökalp’in Kemalizm’e etkisi” belirlenmişse de sonuç olarak ASKERİ SOSYOLOJİ VE KEMALİST PARADİGMA: Pratikten Teoriye Geçişteki Dinamikler konusuna karar kılınmıştır. Konuya karar verildikten sonra konuyla alakalı olabilecek kitap ve makaleler satın alma, Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ)’de yayınlanan Yüksek Lisan ve doktora tezleri, Dergi Park Akademik verileri üzerinden makaleler derlenmiştir.

2.ASKERİ SOSYOLOJİ: Temel Kavramlar ve Yaklaşımlar

2.1.Askeri Sosyolojinin Tarihsel Gelişimi

Askeri sosyoloji disiplini, İkinci Dünya savaşından sonra sosyolojinin alt dallarından birisi olarak ortaya çıkmıştı. İkinci dünya savaşı esnasında ve sonrasında Amerikan Ordusu üzerine yapılan sosyo-psikolojik araştırmalara paralel olarak gelişim göstermiş, “ilk çalışmalar ordu içi çalışmalar olarak başlamış ve daha sonra akademide bir ilgi haline gelmiştir.” (Âdem Başpınar, 2010: 2).

Askeri sosyoloji çalışmalar barış koşullarında ve barış garnizon ortamlarında değil bizzat savaş ortamında askeri yapıların ve askeri personelin muharebe şartlarındaki karşılaştığı güçlükleri ve sorunları çözümlemek ve Ordunun komuta kademelerinin ihtiyaç duyduğu moral, motivasyon ve kusur giderici bilgileri elde etmek üzere yapılan araştırmalar neticesinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Görüldüğü üzere askeri sosyoloji savaş koşullarının ihtiyaç duyduğu bilimsel bilimsel bilgiler üzerine inşa edilmiş ve gelişim göstermiş bir disiplindir. Ancak askeri sosyoloji geçen zaman içinde ve yapılan araştırmalar sonucunda orduların kurumsal yapısını, Askeri kurumların askeri personelle, askeri personelin kendi aralarındaki münasebetlerle ve en nihayetinde de askeri kurumlarla askeri personelin sivil kurum ve sivil şahsiyetlerle münasebetlerini inceleme alanı olarak kendine seçmiştir.

2.1.1. Askeri Sosyolojinin Evrimi

Askeri sosyolojinin gelişim sürecini ve uğradığı evrimsel değişimleri ikinci dünya savaşından sonra askeri sosyoloji üzerine yapılan araştırmalar, yazılan makaleler ve diğer akademik çalışmaları takip ederek ortaya koymak mümkündür. Askeri sosyoloji her ne kadar çok genç bir bilim dalı olsa da daha gerilere doğru didildiğinde modern

dünyanın şekillenmeye başladığı andan itibaren sosyolojinin öncülerinin ayak izlerini de takip etmek elbette ki mümkündür. Askeri sosyoloji her ne kadar ikinci dünya savaşından sonra bir bütün olarak disiplin haline gelmiş olsa da birdenbire ortaya çıkmış bir birim dalı da değildir. Giuseppe Caforin (2006)’nın da ifade ettiği gibi;

“Askeri sosyoloji en basit şekliyle sosyoloji ile başlamaktadır. Önceleri belirli bir bilim dalı olmasa da askeri sosyoloji, sonradan kendi alanının özelliklerini oluşturacak birtakım konular üzerinde odaklanmıştır.... Bilindiği üzere Aguste Comte kendi zamanında var olan toplumsal krizleri analiz ederek sosyal nitelikte bir insanlık tarihi inşa etmiştir. Bu tarih Aydınlanma Çağı’ndan itibaren insanoğlunun ilerlemesi ilkesine dayanan evrimsel bir düşünceye göre şekillenmiştir. Bu yapıda din ile birlikte askeriye, çoğulcu manada toplumun sivil, bürokratik ve endüstriyel yönlerinin ortaya çıkmasından önce, önemli rol oynamaktaydı” demektedir.

Aguste Comte ile aynı dönemde varlık gösteren Alexis de Tocqueville’de savaş ve askerlik mesleği ile ilgili analizlerde bulunmuştur. Bu iki bilim insanını takip eden Herbert Spencer, Emile Durkheim, Max Weber gibi sosyologlar askeri sosyoloji biliminin de öncülerinden kabul edilebilir. Özellikle Tocqueville sivil toplum ile askeri toplum arasındaki münasebetlerle, silahlı kuvvetleri siyasal kontrolü problemlerine değinmiştir. Fakat bu arada da Max Weber’in modern devletin bürokratik yapısı içerisinde devletin yasal silahlı gücünü kontrol eden askeri bürokrasiye de değinmiştir.

Askeri sosyoloji özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında Amerikan sosyolojisi üzerinden sosyoloji disiplininin askeri alanlardaki işlecinin teorik bir çerçevesini ortaya koymaya başlamıştı. Askerlerin kışlada ve garnizonda geçen cephe hattındaki davranışları psikolojik olarak olduğu kadar sosyolojik olarak da araştırmalara konu olmuştur. Amerikan Okulu ekseninde gelişen askeri sosyoloji disiplininin teorik bir kimliğe kavuşturulmasının öncülüğünü de Samuel Huntington “Asker ve Devlet” isimli çalışmasıyla ortaya koymuştur.

Esasında askeri sosyoloji disiplini, asker-sivil ilişkileri, asker-askeri kurum ilişkileri, asker-asker ilişkileri gibi askeri ilgilendiren veya askerin dahil olacağı sosyolojik hadiselerle ilgi duymakta, araştırma ve incelemeler yaparak sonuçlar çıkarmaktadır.

Türkiye’de Askeri Sosyoloji Disiplinin üniversitelerde ders ve akademik olarak ortaya konması oldukça yenidir. Bu disiplinin yüksek lisans düzeyinde ve doktora düzeyinde ele alınması Milli Savunma Üniversitesinde Askeri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü çatısı altında Askeri sosyoloji Ana bilim dalı olarak öğrenci yetiştirmeye başlamış ve Askeri sosyoloji Yüksek lisans mezunlarının ilkinin 2020 yılında vermiştir ve doktora eğitimleri de devam etmektedir. Ayrıca Türkiye’de gerek devlet ve gerekse vakıf üniversitelerinde askeri sosyoloji disiplinine yönelik dersler ve Yüksek Lisan ve Doktora eğitimlerinin de verilmeye başladığı bilinmektedir.

2.2.Askerî Sosyolojide Temel Yaklaşımlar

Huntington devletlerin ulusal güvenlik meselesini askeri, yerel ve ülkenin sosyopolitik durumsal değişimleri esas alan güvenlikçi politikalar üzerinde durmuştur. Ancak aynı yıllarda Moriss Janowitz daha liberal bir anlayışla “Profesyonel asker” isimli eserini yayınlamıştır. Daha sonraki yıllarda özellikle askerin sivil siyasal otoritelerce kontrol altında tutulmasını yönelik çeşitli teoriler ortaya konmuştur. Bu teoriler kısaca şu şekildedir; Huntington’ın “Nesnel Denetim Modeli”, Janowitz’in “Yakınlaşma Kuramı”, Samuel Finer’in “At Sırtındaki Adam (1962)” isimli eserinde ifade ettiği “Siyasi Kültür Düzeyi Ve Müdahale Düzeyleri”, Peter Feaver’ın “Silahlı Hizmetkârlar (2003)” eserinde izah ettiği “Amir-Memur (Principal-Agency) Kuramı” belli başlı askeri sosyoloji kurmaları arasında sayılabilir.

2.2.1. Toplumsal Değişim ve Askerî Yapı

Özellikle 18 ve 19 yüzyıllarda ortaya çıkmaya başlayan İngiliz Sanayi (Endüstri) Devrimi ve hemen sonrasında gerçekleşen 1789 Fransız Devrimi devletler ve imparatorlukların olduğu kadar halklar ve milletler üzerinde de büyük etkileri görülmüştür. Özellikle Avrupa’da aristokrasinin proletarya ve burjuvazi tarafından yıkılması Cumhuriyet rejimi sayesinde halk egemenliğinin de başlaması, asker mesleğinin aristokrasi ve soyluların mesleği olmaktan çıkması ve düzenli orduya geçişle birlikte modernitenin toplum üzerindeki etkisi hızla armaya başlamıştır. Demokrasi rejimi toplumlarda yerleşmeye başladıkça, sanayi alanındaki gelişmelere paralel olarak da orduların personel harp ve silah araçlarının da çeşitliliği artmıştır.

Özellikle kapitalist ülkelerde egemen olan burjuvazi sınıfı, elinde silahlı gücü muhafaza eden askeri bürokrasinin devlet yönetimine ve toplum hayatına müdahalesini engel olmak üzere Silahlı kuvvetleri demokratik yoldan denetim altına almaya çalışmıştır.

Ancak özellikle 1914’de başlayan Birinci Dünya savaşından sonra ulusa devletlerin ortaya çıkışı ile birlikte imparatorluklar yıkılmaya ve cumhuriyet rejimli yönetimler devletlerde görülmeye başlamıştır. Diğer yandan 1918’de Rusya’da yaşanan Bolşevik ihtilali, hemen ardından 1933’de Almanya’da Hitlerle beraber ortaya çıkan

Nasyonal Sosyalist hareketler ve İtalya’da Benito Mussolini Faşist rejimi ve İspanya’da 1936 yılında gerçekleşen Francisco Franco Bahamonde darbesi sonrası kurulan tüm rejimler İkinci dünya Savaşı sonrası tamamen ortadan kaldırılarak cumhuriyet ve demokrasiye geçişleri hızlandırırsa da ABD’nin ikinci dünya savaşından sonra dünya liderliğine soyunması ve Sovyetler Birliğine karşı açtığı yeni cepheyi NATO şemsiyesi altında toplamasına cevap veren Rusya’nın oluşturduğu Demir Perde Bloku toplumları sosyolojik anomiyeye sürüklemiş, devletler büyük rejim değişikliğine ve işgallere uğramıştır.

Dünyanın iki kutuplu hale gelmesiyle birlikte Batı toplumlarının ve dünyanın lideri olma konumuna erişen Amerika kendi ordu düzenini NATO üzerinden başka ülkelere de ihraç etmeye başlamış, Sanayinin güçlenmesiyle berber harp silah sanayinde yeni teknolojik gelişmelere orduların yeniden teçhiz edilmesine ve orduların demokratik yollardan sivil otoriteye tabi tutulmasına çalışılmıştır. Batı ülkeleri ordularını kontrol altına alma başarısını özellikle ikinci dünya savaşından sonra gösterirken dünyanın geri kalmış ülkelerinde askeri darbelerin ardı arkası kesilmeden devam etmiştir. Bu durum Türkiye’de de kendini göstermiştir.

Türkiye İkinci Dünya savaşından hemen sonra tamamen ABD güdümüne girmiş, Türk Silahlı Kuvvetlerini (TSK) Amerikan ordu sistemine uygun hale getirilmiş ve akabinde de Sovyet Rusya’nın 1945 sonrasında Türkiye’den Kars ve Ardahan’ı istemesi ve Türk Boğazlarında Üst kurma talebi karşısında Türkiye, ABD’nin Truman Doktrinini sayesinde Marshall Yardımları ile Ordusunu ayağa kaldırmaya çalışmış, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ülkeyi tek partili sistemden çok partili sisteme geçirmiştir.

Yaşanan bu toplumsal travma ve zorunlu değişikliklerden Türk ve dünya orduları da nasibini almıştır. Türkiye NATO üyesi olduktan sonra TSK tamamen Batı tarzı modern bir ordu hüviyetine kavuşmuşsa da Türk ordusu çoğunlukla asayiş ve iç siyaseti bahane ederek sıklıkla devlet yönetimine el koymayı bir alışkanlık haline getirmiştir.

En son yaşanan 15 Temmuz 2016 FETÖ ayaklanmasına fiilen katılan Askeri personel sonrası TSK tamamen sivil otoriteye bağlı hale getirilmiş, askeri hastaneler, askeri mahkemeler ve askeri liseler AKP hükümetlerince kapatılmıştır.

Genelde batı ordularında egemen olan asker zihniyeti ne yazık ki TSK içerisinde yeteri kadar karşılık bulmamıştır. Türk devleti ekonomik yoksunluğu “kahraman vatandaş” ve “ kahraman asker” yetiştiren vatandaşlık anlayışına destek veren eğitim sistemi geliştirdiyse de ileri haberleşme çağı, gelişen harp silah araç, gereç ve silahları daha az kahramanlık gerektiren daha fazla profesyonellik isteyen ileri teknolojileri nedeniyle sadece yurt içinde hizmet vermeyi hedefleyen “Kahraman asker” yerine Marina Nuciari: 2016’ın ifadesi ile “kahraman lider/yönetici” rolünden “savaşçı/arabulucu” rolüne geçerek sadece kendi ülkesinde değil dünyanın herhangi kriz bölgesinde görev yapacak zihniyete geçmeyi zorunlu kılmıştır. Adli muhasebe mesleği birçok gelişmiş ülkede yasal düzenlemeler çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Ancak Türkiye’de bu çerçevede yasal zemin eksikliğinin bulunması nedeniyle, mevcut uygulamalara bakıldığında eksikliğin “bilirkişilik” uygulamalarıyla kapatılmaya çalışıldığı görülmektedir (Tazegül ve Kılıçbey, 2017: 123).

3.KEMALİST PARADİGMA: İDEOLOJİNİN TEMELLERİ VE UYGULAMALARI

Fransızca kökenli olan “paradigma” sözcüğü Türk Dil Kurumu sözlüğünde (sözlük.gov.tr) değerler dizisi, herhangi bir işin yapılması için alınan örnek çalışma, yöntem vb. ile dizi anlamlarına karşılık gelmektedir.

Paradigma kavramını bilimsel anlamda literatüre kazandıran ise Thomas Samuel Kuhn’dur. Kuhn “Bilimsel Devrimlerin Yapısı:1962” isimli eserinde paradigmayı tarif ederken;

“Yaptıkları araştırma ortak bir paradigma üzerine kurulu olan insanlar bilimsel uygulamada aynı kurallara ve ölçütlere bağlıdır. Bu bağlılık ve bunun sonucu ortaya çıkan fikir birliği, olağan bilimin, yani başka bir deyişle, belli bir araştırma geleneğinin doğması ve süregitmesinin önkoşullarıdır.”

Paradigma kavramı bu denemede sık sık daha iyi tanıdığımız çeşitli fikirlerin yerine geçeceği için, kullanıma sunulmasını gerektiren nedenler üzerine biraz daha açıklama yapmamız gerekmektedir. Mesleki bütün gereklerin hareket merkezi olarak ele alınan somut bir bilimsel başarıya, aynı başarıdan soyutlanarak elde edilecek yasalar, kuramlar ve çeşitli görüş açıları karşısında neden bir öncelik tanınmaktadır? Böyle bir mantıksal öncelik tanınan ortak paradigma, bilimsel gelişmeyi inceleyen bir kimse için hangi anlamda temel birimi meydana getirir ve bu birim onun yerine işlev yapabilecek kendi mantıksal öğelerine (atomlarına) neden indirgenemez?... Yalnız, daha soyut olan böyle bir tartışmayı yapmadan önce, işlerlik halindeki paradigmaları ve olağan bilimin örneklerini iyice tanımış olmamız gerekiyor.

Aslında, bir paradigmanın kurulması ve bu sayede daha kapalı ve uzmanlaşmış araştırma yapılabilmesi, herhangi bir bilimsel dalın gelişmesinde olgunlaşmanın göstergeleridir.

Bir paradigmanın ya da paradigma adayının olmadığı yerde, belli bir bilimin gelişmesi ile uzaktan yakından ilintisi olabilecek bütün etkenlerin göreceli önemlerini ayırt etme olanağı yoktur. Bunun sonucu olarak ilk aşamalarındaki olgu biriktirme işlemi daha sonraki bilimsel gelişmede görülenden çok daha fazla şansa bırakılmış bir etkinliktir. Üstelik az çok gizli kalmış bilgilerin belli bir amaçla aranması için ortada herhangi bir neden yoksa başlangıç aşamasındaki olgu toplama işleminin doğal olarak hazırda duran veri zenginliğiyle sınırlı kalacağı görülür” Demektedir.

Kemalizm Paradigması üç aşama içinde ele alınmalıdır.

- [1] Zihni hazırlık safhası
- [2] Uygulamaya geçiş safhası
- [3] İdeolojileşme safhası.

Kemalizm’in zihinsel hazırlık safhası; Mustafa Kemal’in doğduğu coğrafyadaki toplumsal yapının etnik, dini ve sosyolojik özelliklerinin yanı sıra, özellikle Balkanlar’da etkili olan “ulus devlet” olma bilincinin yarattığı ayrılıkçı toplumsal direnç, Osmanlı İmparatorluğunun hızla küçülme ve parçalanma sürecine girmesinin Osmanlı Türk etnisitesi üzerindeki toplumsal travmalarının yanı sıra, Osmanlı İmparatorluğunun yenileşme ve modernleşme adına ardı ardına gerçekleştirmeye çalıştığı batıcı moderniteye varma adına Tanzimat ve Meşrutiyet sonrası ortaya çıkan fikir ve ulusal bilinç hareketlerinin Osmanlı aydınları üzerindeki etkileri Kemalizm Paradigmasının hazırlık süreci olarak değerlendirilebilir. Mustafa Kemal Atatürk’ün zihinsel yapısı Askerlik mesleğine ilk adımını attığı okullardan başladığı da bir realitedir. Selanik Askeri Rüştiyesi (1893-1896), Manastır Askeri İdadisi (1896-1899), Harp Okulu (1899-1902) ardından da Harp Akademisi (1902-1905) eğitimleri ve sonrasındaki subaylık yılları onun askeri bir zihniyete sahip olmasını sağlamıştır.

Ömer Yıldız’ın “Subayların emeklilik sonrası sivil hayata uyumu” başlıklı askeri sosyoloji yüksek lisans tezinde askerlik mesleğine adım atan ve askeri alanda askeri habitusa maruz kalan kişilerde askeri kimlik ve askeri karakterin oluşması sonucunda meydana gelmeye başlayan askeri zihniyetin nasıl oluşmaya başladığının ayrıntılı olarak izah etmiştir.

“Genel alan içerisinde şekillenen habitusların devlet veya otoriter güçler tarafından belirlenmesine örnek olarak, ülkelerdeki eğitim, sağlık, adalet gibi büyük kamusal alanların yanında devletin, yaptırım gücünü etkin şekilde kullanmak üzere oluşturduğu bir kamusal alt alan olan Silahlı Kuvvetlerin faaliyet alanına askerî alan diyebiliriz. Askerî alan içinde oluşturulan, oluşan veya oluşacak olan habitusların, asker alan üyelerine ağır yetkiler ve sorumluluklar yükleyen emrivaki habituslar oluşturulduğu da görülebilir.

Başlangıçtaki zorlayıcı habituslar, askerlik işinin önemli kriterlerinden disiplinin ihlali ile oluşacak disiplinsizliklerin neticesinde veya kaza ile olması olası, ölümlü veya yaralanmalı hadiselerle mâni olmak üzere disiplinsizliğe müsaade etmeyecek mahiyette olabilir. Bu nedenle zorunlu habituslar, tehlike ve disiplinsizlikleri ortadan kaldırarak askerî personeli süratle zapturapt altına almaya çalışabilir.

Dünyadaki orduların çoğu halklarının özelliklerini taşımak durumundadır. Orduların zihniyeti ne kadar katı ve askerce olsa da kendi halkının silahlı kuvvetlere bakışından etkilenmemesi mümkün değildir. Gerek ordu ve gerekse askerler halkın düşüncesine göre kendine bir pozisyon çizmeye ve ona göre zihniyet geliştirmeye çalışmakla birlikte bazen tersi durumlar da söz konusu olabilir. Halk, çeşitli gerekçelerle savaşırdan uzak durmak da istese bazen kendi ordusu savaşı isteyebilirler. Çelişkili gibi gözüken durma, askerin savaş istemesine müdahale, genellikle sivil otoritenin ve halkın tepkisi ile mümkün olabilir. Halkın korkuları tutkuları ve çıkarları, yani zihniyeti, askerlerini savaştan uzak tutuyorsa, bu zihinsel durumun askerî zihniyeti de etkilemesi beklenebilir ve sonuçta “askerî tin ve devrimci tin aynı nedenlerden olayı eşzamanlı olarak zayıflatır.”

Ulusal orduların askerî zihniyet genellikle generaller ve çoğunlukla da subaylar tarafından belirlenmesi büyük olasılık görünmektedir. Subaylar meslek yaşamları boyunca rütbe olarak ilerleyeceklerini ve rütbe almasıyla ilgili herhangi bir engelle karşılaşmayacağını bilmeleri durumunda, her rütbelerini değerli görürler ve kendilerinin toplum nezdindeki itibarlarını, rütbeleri ile eş değer görme eğilimine girebilirler. Çünkü halkın içinden seçilip gelmiş ve maaşından başka geçimini sağlayacak geliri ve mülkü olmayan askerler, askerî saygınlıklarına düşkün olmaları olağandır ve bu tür subaylara da sıklıkla karşılaşmak mümkün olabilir.”

Mustafa Kemal’in gerek askeri öğrencilik yıllarında ve gerekse subaylık mesleğini icra ederken Osmanlı topraklarında ve Osmanlının birçok savaş cephesinde harp ederken yaşadığı hadiseler ve devletin ve devlet yapısının işleyiş tarzı ve halkın yaşayış şekli Mustafa Kemal’in Türk devletinin ve Türk toplumunun geleceğine dair pragmatik düşüncesinin oluşmasına da zemin hazırlamıştır.

Mustafa Kemal gerek batı toplumlarıyla ve gerekse çağının fikir akımlarıyla karşılaşması esnasında aklına takılan veya toplumsal mahiyette çözülmesi gereken sorunlar üzerinde de düşünceler geliştirmiş ve bu geliştireceği düşünceleri nasıl hayata geçireceğinin de planlamasını yapmaya başlamıştır.

Mustafa Kemal gerek öğrencilik yıllarında ve gerekse subaylık mesleğini yaparken okuduğu kitapların ayrıntılı dökümü Anıtkabir Derneği'nin tarafından "Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar:(2001) isimli kitapta ayrıntılı olarak verilmiştir. Bu kitapta da görüleceği üzere Mustafa Kemal; dergi, harita, atlas ve notalar hariç olmak üzere toplamda 3997 adet kitabı okumuştur. Bu okumlar esnasında Avrupa'da meydana gelen bütün gelişmeleri ve fikir akımlarını yakından takip etmiş ve yavaş yavaş düşüncelerini pragmatik bir eksen üzerinde planladıktan sonra hayata geçirmek üzere 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a ayak basmıştır.

Kemalizm'in uygulamaya geçiş safhası olan ikinci safha; Mustafa Kemal'in Samsun'a ayak basması ile başlamış ve 1919-1932 yılına arasında Kemalizm'in altı ilkesinin CHP'nin kuruluşunun ana esasları olması sonrasında siyasal kimlik kazanma safhasıdır.

Bu safhada Türkiye Cumhuriyeti Devleti Batı normlarında bir devlet olarak inşa edilmeye çalışılırken, Osmanlı devletini geri bıraktığı düşünülen bütün kurumlar lağv edilirken eğitimden padişahlık/saltanat (1922) ortadan kaldırılırken yerine Cumhuriyet rejimi(1923) kurulmuş, eğitim ve öğretim birliğini sağlamak için Tevhid-i Tedrisat Kanunu (1924), laik devlet anlayışının gereği olarak tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması (1925), Şapka ve Kıyafet devrimi (1925), akabinde Medeni Kanun (1926) ve hukukta tek bir düzene geçilmiş, halifelik kaldırılarak(1924), yeni Türk harflerinin kabulü (1928) "Devletin dini İslam'dır." ibaresinin anayasadan (1928) çıkarılmış ve Türk toplumunun ihtiyaç duyacağı dini bilgilere en doğru şekilde ulaşmasına olanak sağlamak üzere Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.

Kemalizm'in ideolojisinin yerleşme safhası olan son safha ise 1932 yılından Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne ve İnönü döneminde de bir nebze olsa sürdürülmesine kadar devam etmiştir. Bu safha Kemalizm Paradigmasının topluma yerleştirilmesi ve benimsenmesi ve yeni nesillerin Kemalizm'e göre zihni değişime uğratılması safhasıdır. Kadınlara eşit hakların verilmesi 1926 yılından başlar ve 1934'e kadar devam eder. Soyadı kanunu çıkarılması, lâkap ve unvanların kaldırılması (1934), uluslararası saat, takvim ve uzunluk ölçülerin kabulü(1937),• Türk Dil ve Tarih Kurumlarının kurulması, üniversite düzenlemeleri, Aşâr vergisinin kaldırılması,• I. ve II. Kalkınma Planları(1933-1937), alt yapı yatırımları gibi daha bir çok alanda Kemalizm ideolojisinin öngördüğü devrimler ardı ardına gerçekleştirilmiş gerçekleşen ideolojilerin halk nezdinde kabul edilmesi ve yaygınlaştırılması için de İnönü döneminde kurulup faaliyete geçen Köy Enstitüleri de büyük faydası olmuştur.

Hissiyat olarak Namık Kemal'den ve fikriyat olarak da Ziya Gökalp'ten etkilendiğini ifade eden Mustafa Kemal'in vatani ve ulusu kurtarma ve yeni bir devlet kurma anlayışını ve planını hayata geçirirken asla aceleci davranmamış, devrimlerini hayata geçirmek için uygun koşullar oluşması için gerekli şartları oluşturmaya çalışmış ve şartların olgunlaştığını da görünce yapmak istediği devrimi gerçekleştirmede hiçbir tereddütte kapılmadan gerçekleştirmiştir.

Kemalizm ideolojisinin en önemli konfigürasyon asırlarca saltanatın ve halifeliğin baskısı altına ümmetçilik anlayışı ile baskılanan Türk Milletine Türklük şuuru yeniden kazandırmış olmasıdır. Aslında Türk Milleti bir anlamda Osmanlı İmparatorluğuna karşı isyan eden en son millet görünümünü de sergilemektedir.

İngiliz Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi sonrası ortaya çıkan ulus bilinci sonrası milletlerin ulus devlet kurma iştahı sadece Osmanlı İmparatorluğunu değil tüm aristokratik veya diğer karallı&sultanlı imparatorlukları ve devletleri değişime ve dönüşüme zorlamıştır. Kuruluş itibarıyla özünde bir Türk İmparatorluğu da olan Osmanlı İmparatorluğu da bu aydınlanma döneminden kendi payına düşeni almış ve yıkılmak suretiyle tarih sahnesinden çekilmiştir.

Mustafa Kemal yaptığı bütün devrimleri ve devlet yönetim anlayışını tamamen yasal çerçeveye sadık kalarak gerçekleştirirken eğer kendi ideolojisine uygun yasa varsa onu kullanmış, şayet yoksa da gerekli olan yasal düzenlemeyi yaparak yaptığı her şeyi hukuksal temele dayandırmıştır.

Kemalizm ideolojisinin en önemli göstergelerinden biri de Kemalist devrimi gerçekleştiren başta Mustafa Kemal olmak üzere diğer tüm asker ve sivil şahsiyetlerin daima ahlaklı ve erdemli kişiliğe sahip olmalarıdır. Kemalist devrimin öncülüğünü yapan şahsiyetlerin hiçbirinin zenginleşmek için devlete ve millete zarar verecek işlere kalkışmamış olması da önemli bir sosyolojik tespittir. Kemalist devrim ve ideolojisinin sahipleri ve icracıları daima topluma örnek olacak karakteristik özellik sergilemektedir. Oysa ki özellikle 1945 yılı sonrasında ve NATO üyeliği ile birlikte devlet kademelerinde görev alan bir şok siyasetçinin ve devlet bürokratinin işgal ettikleri makamları kendilerinin, aile fertlerinin ve yakın çevrelerinin zenginleşmesi, makam ve memuriyet sahibi olarak kullandıklarına da şahit olunduğu tarihi bir vakiadır. Bu süreç sonrası oportünist anlayışlı başta siyasetçiler olmak

üzere asker ve sivil bürokrasinin büyük veya küçük çıkarlar peşinde koşarak Kemalist ideolojisine zarar verdikleri de muhakkaktır.

Son elli yıldır yaşanan tüm olumsuz gelişmelere rağmen Kemalizm Türk halkının vicdanında ve gönlünde daha da güçlenerek varlığını korumaktadır. Türkiye şartlarında siyaset yapan siyasi partiler, liderleri ve kimi aydınlar ve STÖ'ler Kemalizm'e karşı bir direnç ve karşı gelişle ister sağ ister sol, ister teolojik, ister liberal sosyalist veya başka düşünce akımlarından etkilenecek Türkiye'de varlık göstermek isteseler de tamamı Kemalist anlayışın ve ideolojinin karşısında daima yenik düşmüşlerdir. Bu yeniklik mahcubiyetini de kendilerine göre tasnife çalıştıkları Kemalist ideolojiyi Ülkücü/milliyetçi, Sol Kemalizm, Sağ Kemalizm gibi sınıfsallaştırarak kendilerine meşruluk kazandırmaya çalışmışlardır. O nedenle ki bugünün Türkiye'sinde hemen hemen her parti kendini Atatürkçü ve Kemalist olarak tanımlamak mecburiyetinde hissetmektedir.

Tüm ideolojilerin Kemalizm İdeolojisi karşısında yenik düşmesinin ana nedeni; Kemalizm'in bir milletin zaruri ve yaşamsal ihtiyaçlarını tarihsel, coğrafi ve siyasal hayat pratiğinden yola çıkarak ve bizzat Türk milletinin hayat gerçekliğinin ihtiyaçlarını karşılamasında kaynaklanmaktadır. Önce Türk Milletine ve sonrasında da tüm ezilen ve sömürülen milletlere ve halklara sahip çıkan, yol gösteren Kemalizm ideolojisi, asla dogmatik bir ideolojinin adı değildir. Kemalizm pratikten teoriye geçişin pragmatik adıdır. Çünkü Kemalizm bir modern hayat tercihidir. Muhasır hedef peşinde toplumsal bir gelişmişlik vaat eden ve bu vaadini cumhuriyet rejimi güvencesinde demokratik esaslarla, insan haklarına saygılı, laik toplum düzeni içerisinde gerçekleştirmek için, devleti bürokratik ve kurumsal bir değişime ve devrime maruz bırakmıştır. Kemalizm'in yol göstericisi akıldır, pozitivizme ve medeni hukuka ve ahlaka dayanır.

Türk ulusunun yaşantısının içinden, Türk toplum yapısına uygun, antiemperyalist bir düşüncenin hayata geçirilmiş halidir. Kemalizm aynı zamanda gerçek hayattan alınmış, düşünceden uygulamaya geçmiş, bilimsel donelere dayanan ve araştırmacılara sosyolojik veriler de sunan pozitivist bir pratiğin tecrübi ideolojisidir. Ve ideolojik temellerini ilk harcını Samsun'da ve ardından süren Amasya, Erzurum, Sivas kongrelerinden atmış ve en nihayetinden de önce 1921 anayasası ile ardından da 1924 anayasası ile TBMM çatısı altında hukuksal bir yapıya kavuşturmuş. Ardından da oldukça süratli ve ardı ardına kararlılıkla devam eden devrimleri ile hem toplumun ve hem de devlet bürokrasisini dünya görüşünü ve yaşayış tarzını, zihinsel ve kültürel devrime ve değişime uğratmış devlet kurumlarını da Batı normlarında yeniden organize ederek yasal hale getirmiştir.

Kemalizm'in kuramsal çerçevesi daha birinci dünya savaşı yıllarında ve sonrasında Mustafa Kemal'in zihninde ve düşünce dünyasında genel, soyut ve ussal olarak sistemleştirilmiştir.

Devletin kurulması ve uluslararası tanınırlığının resmen tanınmasıyla birlikte Türkiye Cumhuriyeti Devleti fiilen kurulup ilan edilince de kuramsal kurguya sadık kalarak ardı ardında sonuç alıcı devrimler gerçekleştirilerek Kemalizm'in pratik uygulaması Türkiye'de hayata geçirilmiştir.

Kemalizm ideolojisi Mustafa Kemal Atatürk yaşadığı sürece Türkiye'ye ve Türk Milletine özgü bir pratikten teoriye geçişle ideoloji haline gelmiştir. Kemalizm, gericiliğe ve her türlü bağınaz düşünce ve yaşam şekline iltisaklı muhafazakâr anlayışa şiddetle karşıdır. Ama aynı zamanda 17. yüzyıl düşünürü John Locke'ın liberalizmi ekseninde bireylerin yaşamlarına, özgürlük ve mülkiyet haklarına ihlal etmemesi gerektiğini yönündeki devleti ve hükümeti dışlayıcı veya etkisizleştirici bir anlayışa da arşıdır. Ama yine toplumun belli bir sınıfın ve zümrenin tahakkümü altında tutmaya çalışan Marksist teoriye dayalı sosyalizmi hedeflemiştir.

Mustafa Kemal, yeni kurduğu Türkiye Cumhuriyeti Devletinin devlet ve toplum düzenini, ne Batı'nın endüstri ve Fransız devrimini ıskalayan Osmanlı'nın şerri idare ediliş şeklini çağrıştıran şerri muhafazakarlığına, ne Aristokratik anlayışı monarşik devlet ve kilise hakimiyetini çökertmek için köylülerle el ele vererek yıkan, kendi çıkarlarına hizmet etme peşinde koşan burjuvazinin liberalist anlayışın ve ne de Burjuvazi ve Kapitalist düzeni yıkmaya çalışan Proletarya sınıfına dayalı sosyalist bir sistemi benimsemişti. Çünkü Osmanlı'nın tebaası da olan Türk ulusunun fertlerini arasında ne büyük sermayedarlar ve burjuvazi sınıfı vardı, ne de gelişmiş bir endüstrinin sonucu olan sınıfsal çatışmasına dayanan Marksist ideolojinin proleter ya/burjuva çatışması vardı. Osmanlı İmparatorluğunun tebaası da olan etnik ve dini azınlıklar (gayrimüslim) genellikle emperyalist devletlerin himaye ve desteğindeki varlıklı kesimlerdi ve bunlarla Türk toplumunu geliştirmek de mümkün değildi. Osmanlı İmparatorluğunun geri kalmış çağdışı müesseseleri, padişahi despotik yönetimleri ve Osmanlı toplumunda artık değer üretmeyen sermaye ve bilgiye dayalı emekçi kesimin olmadığı gibi toplumun üzerinde mutlak hakimiyette kurmuş olan bağınaz dini müesseselerin mensupları ile de Türk ulusu hedeflenen muasır medeniyet seviyesine ulaştırılamazdı.

Kemalizm'i kısaca bir şekilde izah edecek olursak;

Ekonomik Sistem	Yönetim Biçimi	
		KOMİNİZM
Sosyalizm	Oligarşi/Diktatorya	
		KEMALİZM
Liberalizm	Demokrasi	
		KAPİTALİZM

ŞEKİL-1; Kemalizm'in Şematik Olarak Anlatımı

Şekil 1: Yukarıdaki şekil 1978-79 yıllarında Kara Harp Okulu öğrencilerine ekonomi dersi veren bir ders hocası tarafından çizilmiş bir şekildir. Hocanın kim olduğu hatırlanamadığından kaynak verilememektedir. Kemalizm yönetim biçim, olarak kesinkes Cumhuriyet/Demokrasiyi esas alırken ekonomik bağlamda özel sektöre yer verdiği kadar devletçiliğe de kendine yer bulur veya açar.

Şekilden de net olarak anlaşıldığı üzere, Kemalizm kesinlikle ne liberaldi, ne sosyalistti ve ne de oligarşik despotik yönetime komünizme ve kapitalist anlayışa sahipti.

Yukarıdaki nedenlerden dolayı Mustafa Kemal, devrimsel değişim planlamasında yer alacak batı medeniyetine, kültürüne ve modernizme inanmış zihniyet sahibi kimselerle yola çıkmak zorunda olduğunu biliyordu. Yeni bir devlet kurmak, ekonomik, kültürel ve toplumsal devrimsel değişimi yapacak kadrolarla yola çıkmak gerekiyordu.

Mustafa Kemal'in gerçekleştireceği devrimsel değişimlerin tabandan, halkın içinden çıkıp gelmesi söz konusu olamayacağından bu değişim ve dönüşümü "tepeden inme" bir devrimle gerçekleştirmek zorundaydı ve bu devrimi gerçekleştireceği kadrolar Osmanlı İmparatorluğunda ve Türk toplumu içerisinde az da olsa yeteri kadar vardı.

Mustafa Kemal 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a ayak bastığında yeni bir devlet kurmak üzere yol yürüyeceği arkadaşlarını daha vatan ve millet müdafaasını yaparken dolaştığı Osmanlı coğrafyasında çoktan belirlemiştir. Mustafa Kemal hedeflerine Tanzimat'tan Meşrutiyet'e uzanan değişim ve dönüşüm hareketlerin içerisinde yetişen, Jön Türk, İttihat Terakki, Fransız Devrimi ve Avrupa Aydınlanma ve modernleşmenin bilincine ulaşmış sivil ve asker aydın bürokratlarla başarmak zorundaydı. O da öyle yaptı.

Asırlardır geri kalmışlığa sebep olan Osmanlı sultanlık/padişahlık düzeninden ve hilafet saltanatından kurtulmak ve ihmal edilmiş olan Türk Ulusunu muasır medeniyet seviyesine çıkarmak için bağımsızlığına kavuşturmanın yolu Türk toplumunun gerçeklerine ve çağın koşullarına uygun devrimler gerçekleştirmekle mümkündü. Ama bu devrimsel paradigma aynı zamanda Emile Durkheim'dan Ziya Gökalp'e geçen korporatist anlayışa da tam olarak yaslanmış bir düşünce de değildi.

Hedefi muasır medeniyet olan, moderniteyi benimsemiş Kemalizm ideolojisinin pragmatik özellikleri, Osmanlıdan miras kalmış vatani kalkındırmak, batmış ekonomiyi batı normlarında güçlendirmek, toplumu bağımsızlığın ve gerici zihniyetin elinden kurtaracak toplumsal ve kültürel devrimleri ardı ardına gerçekleştirmek üzere inşa edilmiş bir düşüncenin ürününden başka bir şey değildi.

Gerek Levent Köker'in "Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi:1990 isimli eserinde ve gerekse de Fahrettin Altun'un "Modernleşme Kuramı ve Gelişme sorunu:2000 isimli makalesinde Alex İnkeles'den aktardığı modern toplum tanımlamasındaki bireylerin kişilik özellikleri Mustafa Kemal'in çok daha evvel hedeflemiş olduğu normlardı ve devrimlerde bu normlarla geliştirdi.

Alex İnkeles'in modern toplum için öngördüğü insan tipinde bulunması gereken özelliklerle kısaca şöyleydi;

- Yeni deneyimlere hazırlanma ve yeniliklere açıklık;
- Nesnelere duyulan üstünkörü alaka yerine onlara karşı duyulan güçlü ilgi;
- Diğerlerinin fikirlerine karşı daha 'demokratik' tepkiler;
- Geçmişe değil, geleceğe yönelim;
- Kişinin kendi hayatını planlamaya güç yetirebilmesi;

- Çevrenin tahakküm altına alınabileceğine ve amaçlara ulaşılabilmesine inanma;
- Dünyayı hesaplanabilir ve denetlenebilir bir şey olarak kabul etme;
- Ötekilerin özellikle de kadınların ve çocukların, saygınlığının ve yaşama haklarının ayırdına varma;
- Bilim ve teknolojinin hedeflerine güvenme;
- Yaşayan bir adalete ve adil dağılıma inanma.

Mustafa Kemal'in devrimlerinin zorunlu kıldığı esaslar, tamamen kendine has faydacı bir anlayışla devlet, ülke ve Türk Milletinin yararını hedefleyen bireyleri de önceleyen bir akıl yoluydu.

Kemalizm hayatın içinden gelen uygulanabilir, pozitif bilimler açısından deneysel olarak sınana bilir, ampirik olarak müşahade edilebilir epistemolojik verilere dayanan akılcı bir toplumsal çözümün adıdır. Dogmatik esasları reddeden gerçekçi, akla ve mantığa dayanan bir düşüncenin adıdır.

Kemalizm, tamamen askeri zihniyetle yetiştirilmiş ve kendisini yetiştirmiş bir askerin, asker zihniyetinin düşüncesinin ürünüdür. Mustafa Kemal'in kişilik özellikleri ve verdiği mücadeleler tamamen askeri sosyoloji prensiplerinde en anmalı şekilde katkı veren ve ifade edilen bir askeri zihniyetin eseridir.

Mustafa Kemal Atatürk, Pierre Bourdieu'nun "alan, habitus" kavramı ve askeri zihniyet kavramlarının Ömer Yıldız'ın adı geçen tezinde değişime uğratarak ifade ettiği "askeri alan", "askeri habitus" ve "askeri zihniyetin doğuşu ve oluşumu" kavramlarının tam karşılığı Kemalizm'in doğuşunun da mabtidir. Kemalizm askeri zihniyetin en gelişmiş hali de kabul edilmesi gereken, tam olarak faydacı anlayışın asker lider/karizmatik liderin fikriyatının hayata geçirilmiş halidir.

3.1. Kemalizm'in Temel İlkeleri

Kemalimin temel ilkelerinin neler olduğuna gelince; Kemalizm, statik ve kalıplaşmış dogmatik bir anlayışın özelliklerini taşımaz. Tamamen doğanın ve pozitivizmin yolunda sürekli olarak gelişim ve değişim gösteren ulusal ve devletsel bir yaşam tarzının dinamik bir pusulasıdır.

Kemalizm'in temel ilkeleri, Batı medeniyetinin gözlemlenen ve test edilen değerlerinden feyz alınarak belirlenmiş bölgesel, ırksal veya kültürel özelliklerin de üzerinde, evrensel özellikler taşıyan bir ideal yönetim ve gelişim biçiminin adıdır.

Kemalizm devleti öncelediği kadar, bireyleri de önceleyen, bireyin başardığı ve elde ettiği artık değerleri yine bireye bırakan, ancak toplumun tamamında bir güven, refah ve özgürlük hissiyatı uyandıran güçlü bir devletin varlığını da bireysel gelişimin ve bireysel özgürlüğün teminatı olarak görürken, aynı zamanda da güçlü bir devletinde ancak gelişkin ve bağımsızlığına düşkün bireyler vasıtasıyla oluşacağını ve gelişeceğini de öngörecektir.

Kemalimin ilkeleri, tıpkı içten yanmalı bir motorun pistonları gibidir. Günün, çağın ve olayların değişen koşullarına göre Kemalizm'in ilkeleri devreye girip toplumu, devleti ve bireyi selamete kavuşturma özelliklerine sahiptir.

- Devletçidir ancak asla sosyalist bir ekonomik anlayışa sahip olmadığı gibi anti liberal bir düşünceye de kapalıdır.
- Liberaldir ancak asla devleti ve hükümeti dışlayan, toplumu ve bireyi sömüren bir emperyalist açgözlülük de değildir.
- Milliyetçidir ancak ne nasyonal sosyalizmin ırkçı kafatasçısıdır ne de faşizan ırkçı devletin tahakkümünü kabul eder. Atatürk'ün Milliyetçiliği vatan ve devlet esaslı toparlayıcı anayasal bir millet esasına dayanan toparlayıcı ırklar üstü bir milliyetçiliktir.
- Laiktir. Ancak antiseminist bir İslam anlayışı da yoktur. Dinin bir vicdan meselesi olduğu anlayışı ile teolojik inançlara yaklaşır. Kemalizm için din, cemaat ve tarikatlara bırakılamayacak kadar önemli bir alan olduğundan bahisle, halkların dinsel inançlarının siyasal olarak suiistimal edilmesine ve sömürülmesine engel olmak için İslam dininin akla dayalı olarak anlaşılmasını sağlama ve hurafelerden kurtarmak için devletin kurumlar üzerinden dine müdahalesini de olanaklı kılar. Dini, devlet yönetiminden ve toplumsal hayat içerinden tamamen soyutlamaya, bireysel bir düzeyde muhafazasına gayret eder.
- Halkçıdır. Devletin esas vazifesinin milli ve manevi kaynakların halkın refah ve mutluluğuna hizmet etmek olduğunu düşünür. Devlet, devlet için değil, devlet, halk için anlayışı ile halkın egemenliğini esas alan sosyal devlet düzenini hedefler.
- En önemlisi de cumhuriyetçidir. Devletin ve ülkenin yönetiminde halkın birinci derece sorumluluğu ve yönetime yetkisi olduğunu kabul ederek devlet ve ülke üzerinde halk egemenliğini esas alan kapıları demokrasi odalarına ve bahçesine açılan bir devlet ve yönetim yapısının adıdır.

3.2. Kemalist Reformların Askeri Sosyolojiye Etkileri

Mustafa Kemal'i çocukluğundan itibaren büyüten, yetiştiren, eğiten ve ona milli şuuru ve askeri zihniyeti veren askeri okullardır. Dolayısı ile de Osmanlı Devletidir. Mustafa Kemal için hem askerlik mesleği ve hem de askerce yaşam, büyük anlamlar ifade etmektedir. O, Türk ordusuna karşı büyük bir hayranlık duymakta ve Türk ordusuna sonsuz derecede güvenmektedir. Çünkü Mustafa Kemal bizzat o ordunun en önemli mensubu ve en büyük komutanıdır. Atatürk'ün Türk ordusuna bağlılığı ve Türk ordusuna güveni, ona büyük bir cesaret vermiş. Güvenlik açısından arkasına bakmadan kendine ve Türk Ordusuna güvenerek Türkiye Cumhuriyeti Devletini kurduktan sonra çok daha büyük devrimci atılımları yapmasının da önünü açmıştır.

Mustafa Kemal bu konuda büyük Nutuk: 458'de şöyle ifade etmektedir;

“Tarihte bütün bir vatani, çok üstün düşman kuvvetleri karşısında, son bir avuç toprağına kadar karış karış kahramanca ve namusluca savunmuş ve yine varlığını koruyabilmiş ordular görülmüştür. Türk ordusu o cevherde bir ordudur. Yeter ki ona komuta edenler, komuta edebilme niteliklerine sahip olabilsinler.

Baylar, komutanlar, askerlik görev ve gereklerini düşünür ve uygularken, beyinlerini siyasi görüşlerin etkisi altında bulundurmaktan kaçınmalıdırlar. Siyasetin gereklerini düşünen başka görevliler bulunduğunu unutmamalıdırlar.”

Mustafa Kemal bu açıklaması ile esasında Askeri sosyoloji disiplini hayata geçmeden çok önce Askeri sosyolojisinin en önemli konusu da olan “sivil-asker ilişkileri” konusuna da net bir açıklık getirerek sivillerin ve askerlerin vazifelerini ortaya koymuştur. Ama yine Mustafa Kemal sivil-asker ilişkilerinde kastedilen “sivil” kelimesinin karşılığı olan seçilip meclise gönderilecek siyasilerin, ne gibi vasıflarda olması gerektiğini yine Nutuk'ta açıkça ifade etmiştir.

“Saygıdeğer Efendiler, pek iyi bilirsiniz ki, sultanlarla, halifelerle idare edilmiş ve edilmekte olan memleketlerde, vatan için en büyük tehlike, sultanların ve halifelerin düşmanlar tarafından satın alınmalarıdır. Bu, çok defa kolaylıkla sağlanabilmiştir. Meclislerle idare edilen memleketlerde ise, en tehlikeli durum, bazı milletvekillerinin yabancılar adına çalınmış ve satın alınmış olmalarıdır. Millet Meclislerine kadar girme yolunu bulabilen vatansızlara her zaman rastlanabileceğine, tarihin bu konudaki örnekleriyle hükmetmek zaruridir. Bunun için millet, kendi vekillerini seçerken, çok dikkatli ve titiz olmalıdır. Milletin hata yapmaktan korunması için tek çıkar yol, düşünce ve faaliyetleriyle milletin güvenini kazanmış olan siyasî bir partinin seçimde millete kılavuzluk etmesidir. Genellikle bütün vatandaşların, adaylıklarını ortaya atan her şahıs hakkında karar vermeye yardımcı olacak doğru bilgilere ve isabetli oya sahip bulunacağını kabul etmek, nazarı olarak var sayılsa, bile, bunun tam bir gerçek olmadığı, tecrübelerin tecrübeleriyle ve inkâr edilemez bir açıklıkla ortaya çıkmıştır.”

Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurulması sürecinde Mustafa Kemal'in sivil ve askeri bürokratları gerek Kurtuluş Savaşı yıllarında ve gerekse bağımsız Türk Devletinin kuruluş ve organizasyonunda son derece dengeli şekilde kullanmaya çalışmıştır. Özellikle Lozan antlaşmasından sonra Kemalist devrimlerin hayata geçirilmesinde sivil asker bürokrasinin çok büyük etkisinin olduğu aşikardır. Mustafa Kemal gerek devrimlerini ardı ardına hayata geçirirken ve gerekse devrimler sonrasında Kemalizm'i tabana yaymak, halka mal etmek için yine sivil-asker ilişkisine büyük değer vermiş ve devletin bu önemli iki unsurunun uyum içerisinde çalışması için büyük gayret sarf etmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından on yıl sonra bir disiplin haline gelmeye başlayan Askeri Sosyolojinin üzerine etkileri konusunda Samuel Huntington, Asker ve Devlet:1952 isimli eserinde sivil asker ilişkilerinin kalıplarını incelediği bölümde şöyle yazmıştır;

“Anti-militer ideoloji, askerin yüksek düzeyde siyasi gücü ve düşük askeri profesyonellik. Bu tip sivil-asker ilişkileri askeri profesyonelliğin gecikmeli olduğu geri kalmış ülkelerde veya güvenliğe yönelik tehditlerin aniden arttığı ve silahlı kuvvetlerin siyasi gücünü birden arttırdığı gelişmiş ülkelerde ortaya çıkar. Batı Avrupa ülkelerinden diğer ülkelere askeri profesyonellik kurumları ve etik değerlerin ihracı, demokrasi rejiminin ihracı kadar zor olmuştur. Dolayısıyla Yakın Doğu, Asya ve Latin Amerika'ya bu tür sivil-asker ilişkileri hâkim olma eğilimindedir. Türk ulusu gibi uluslar büyük zorluklarla subaylarını siyasetten uzaklaştırıp, subay kadrosunda profesyonel davranış ve görünüm geliştirebilmişlerdir.”

Askeri sosyoloji disiplini ABD, Avrupa ve birçok NATO ülkesinde, Hindistan'da, Mısır'da çeşitli alanlarda çalışmalar yaptıysa da Türkiye'de Askeri Sosyoloji henüz kuruluş aşamasında olduğu için Türkiye'nin ve TSK'nın askeri sosyoloji disiplini açısından incelenip araştırılması ve akademik verilerin ortaya konulması arzulan seviyede değildir.

Ancak Kemalizm'in etkisinin Türkiye'de ve Türk ordusu üzerinde etkisinin oldukça yüksek olması ve NATO sonrası Türk ordusunun Batı tarzı bir teşkilatlanma içinde olması nedeniyle Askeri sosyolojinin araştırma konularındaki veriler, ABD ve Avrupa'daki araştırmalara da yakınlık gösterebilmektedir. Ancak gerek TSK içinde ve gerekse Türk Devleti içerisinde ve gerekse üniversitelerimizle sivil yaşamda askeri sosyolojiye hak ettiği değerin henüz verilmediğini veya diğer bir ifade ile askeri sosyolojinin henüz bir disiplin olarak fark edilmediğini de ifade edebiliriz. Ancak bunu söylerken de TSK ve devletin askeri alanın araştırmasına sıcak bakmadığı, şüpheli yaklaştığı da göz ardı edilemez. Çünkü askeri sosyolojinin akademik olarak TSK üzerine araştırma yaptığı tespit edilmemiştir. Türkiye'deki askeri sosyolojik araştırmalar daha çok literatürler üzerinden veya emekli subay ve diğer emekli askeri personel üzerinde yapılan araştırmalar çerçevesinde ilerlemektedir. Bu araştırmalara örnek olarak Ömer Yıldız'ın "emeklilik sonrası sivil hayata uyumu", Hasan Hüseyin Balık'ın "Gençlerin tercih edecekleri meslekten beklentileri ve subaylık mesleğine bakışları", Nazlı Terzi "Askeri sosyolojinin kuruluşu", Adem Başpınar "Askeri sosyoloji: Tarih ve kaynaklar", İsmail Tufan Yılmaz "Ordu ve askeri habitus; Pierre Bourdieu sosyolojisi üzerinden bir analiz", Adem Başpınar "Amerika Birleşik Devletleri'nde sivil-asker ilişkileri" YÖKTEZ sayfasında yayınlanan belli başlı askeri sosyolojik akademik çalışmalardır.

Ancak şunu açıkça ifade edebiliriz ki Kemalist reformların dayandığı temel ilkeler çerçevesinde gelişim gösteren Türkiye'de Askeri sosyolojinin hızla gelişim gösterebileceğini ifade edebiliriz. Türkiye'de sivil-asker ilişkileri inişli çıkışlı süreçler yaşasa da daima galip gelen demokrasi anlayışı galip gelmiş 1960, 1980 gibi önemli askeri müdahalelerden sonra dahi Türkiye hızla demokrasiye geri dönerken askerler kışlarına çekilmiştir.

Fakat şunu da ifade edebiliriz ki askerlerin sivil iradeye, yani iktidara bakışları daima şüpheli olmuş ve oldukça vesayetçi bir anlayış yıllar yılı sivil demokrasinin gelişimine ket vurmuştur.

Fakat adına ister Kemalist reformlar diyelim, isterse Kemalist devrimler diyelim yeni rejimin Türk Ordusunun askeri zihniyetini büyük oranda demokrasiye değer veren batı normlarına oldukça yakın olduğu ifade edilebilir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi askeri darbeler sonrası devlet yönetiminin çok kısa sürede sivil iradeye aktarılması da bunun en önemli göstergesidir.

3.2.1. Ordu-Yönetim İlişkilerinin Dönüşümü

Mustafa Kemal Atatürk, Kemalist anlayışı ülkeye yerleştirme süresince TBMM'nin mutlak hakimiyetini korumaya çalışmış, yaptığı her reform veya devrimi mutlaka yasal bir çerçeveye sınırlandırmıştır. İşe bu anlayış içerisinde Kurtuluş Savaşı süresince aktif olarak sivil hayatında içinde bulunan kimi askerlerin artık bir karar vermesi gerektiği hususunda "19 Aralık 1923 tarihinde mebus askerler için yeni bir düzenleme getirilmiştir. 385 sayılı bu kanuna göre;

Bu kanunda dikkati çeken en önemli noktalar şunlardır.

- Milletvekilliği göreviyle birlikte askerî vazifesi devam edenlerden, emekli olma durumunda olup da emekli olmayanlar
- Seçim tarihi ilan edildiği günden itibaren on gün içinde emekliye ayrılmayanlar veya askerî görevlerini bırakmayanlar seçimlere giremezler. Bu durumda olanlar seçimlere girseler bile seçilmemiş sayılırlar.
- Birinci ve İkinci TBMM'nde milletvekilliği yapan askerlerin milletvekilliği süresindeki hizmetleri saklı tutulup, seçim devresi sonunda veya milletvekilliğinden istifa ettikleri gün milletvekili olmadan önceki sicillerine göre işlem görürler.
- Asker milletvekilleri, askeri nizamı tabi olup, komutanlık görevlerini uhdelinde bulundukları sürece meclis çalışmalarına katılamazlar.

Bu kanunun amir hükümleri gereği Türkiye Cumhuriyeti'nde sivil-asker ilişkilerinin de başlayıp biteceği yerin kesin çizgileri belirlemiştir.

4. PARADİGMA VE ASKERİ TEORİ

4.1. Kemalist İdeolojinin Askeri Doktrinlere Yansımaları

Kemalist ideolojinin askeri doktrinine temel olan ana düşüncüyü şekillendiren söylemi Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" sözü üzerine inşa edilmiştir. Sulh sözünün Kemalist ideoloji bakımından bir Türk askeri doktrin ana hedefine dönüşmesinden önce Atatürk tarafından özellikle uluslararası arenada sıklıkla telaffuz edildiğine, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezince yayınlanan Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV:1964 isimle yayınlanan eserde rastlıyoruz. Ama özellikle CHP'nin 20 Nisan 1931 tarihli seçimler dolayısıyla Millete Beyannamesinde bu konuya şu şekilde değinmektedir

“Muhterem vatandaşlarım, Cumhuriyet Halk Fırkasının müstakar umumi siyasetini şu kısa cümle açıkça ifadeye kâfidir zannederim: Yurtta sulh, cihanda sulh için çalışıyoruz.”

Mustafa Kemal Atatürk 1930’lu yıllar sonrasında CHP’nin altı ilkesi haline getirdiği Kemalizm prensiplerini hem Türkiye’de ve hem de dünyada anlamlı hale getirmesi için gayret ederken Türkiye’nin ulusal güvenliğini tüm komşuları ile “sulh” esaslı komşuluk içerisinde geçirmek için başta Yunanistan ve Sovyetler Birliği olmak üzere bütün komşu ülke devlet yetkilileri ile yazışmalarında sıklıkla dile getirmiştir. Özellikle 29 Ekim 1933 yılında ABD Başkanı Roosevelt’in Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü dolayısı ile Türk Milletine gönderdiği hitabeye verilen cevapta da şu cümleleri kurmuştur.

“Türk Cumhuriyetinin en esaslı umdelerinden biri olan yurtta sulh cihanda sulh gayesi, insaniyetin ve medeniyetin refah ve terakkisinde en esaslı amil olsa gerektir. Buna elimizden geldiği kadar hizmet etmiş ve etmekte bulunmuş olmak bizim için iftihara medardır. Türkiye’de doğan inkılâp güneşi yükselerek hararetini neşrettikçe, Türk milletinin kalbi büsbütün dünyanın büyük ve takdire şayan eserlerine karşı sıcak bir muhabbetle dolmuş, bütün terakki umdelerini tamam ile benimsemiştir.”

Yukarıdaki beyanatlardan da anlaşılacağı üzere Kemalizm ideolojisinin paradigmasının temelinde barışçı ve tarafsızlık üzerine kurulu bir anlayış egemendir ve bu güçlü düşünce doğal olarak da Türk Ordusunun eğitiminden harbe hazırlığa, harp silah araç ve gereçleri ile teçhiz edilmesine kadar her anına sirayet etmiştir. Atatürk Türkiye’yi bir barış adası haline getirmek üzere komşuları ve çevre ülkelerle yaptığı güven artırıcı uluslararası anlaşmalar hakkında 08 Mart 2000 tarihinde Prof. Dr. Jacques Thobie’nin «Atatürk et sa Politique Extérieure» başlıklı Muğla Üniversitesinde verdiği konferansta kısaca şu şekilde ifade etmiştir. Atatürk döneminin paktlar tarihi sırasına göre şöyledir.

“1923’te Arnavutluk, 1924’te Bulgaristan’la, 1925’teYugoslavya, 1925’te Türk- Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Paktı, 1926’da Türkiye-Fransa Dostluk-İyi Komşuluk ve Saldırmazlık Anlaşması, yine 1926’da Türkiye-İran Dostluk Anlaşması , 1926’da Ankara Anlaşması , 1928’de Türkiye-Afganistan Muhadenet ve Teşriki Mesai Antlaşması, 1928’de Türkiye-İtalya Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Yargısal Çözüm Antlaşması, 1928’de Briand-Kellogg (Paris) Paktı, 1929’da Litvinov Protokolü (Paktı) – 1929’da Türkiye- Hicaz Krallığı Dostluk ve İşbirliği Anlaşması, 1930’da Türkiye-Yunanistan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Anlaşması, 1932’de Milletler Cemiyeti’ne Üyeliği, 1933’de Türkiye- Romanya Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaşma Anlaşması, 1933’de Londra Sözleşmesi, 1933’de Türkiye- Yugoslavya Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaşma Anlaşması, 1934’de Balkan Antantı 1933, Rio De Janeiro Anlaşması, 1936’da Montrö Boğazlar Sözleşmesi, 1936’da Akdeniz Paktı, 1937’deTürkiye-Mısır Dostluk Antlaşması ve Oturma Antlaşması ile Uyrukluk Sözleşmesi, 1937’de Sadabat Paktı, 1937. Nyon Konferansı imzaları atılmıştır.”

Atatürk yaşadığı sürece TSK’yı silahlandırıp teçhiz etmek yerine, ülkenin kalkınması için sanayi, tarım, endüstri, eğitime ve diğer alanlarda yatırımlara yönelirken, TSK’nun başına da çok güvendiği Mareşal Fevzi Çakmak’ı getirerek yaptığı devrimleri ve diğer rasyonel ve reel atılımları emniyete alma yoluna gitmiştir.

Türkiye’nin askeri doktrini Atatürk döneminde ve ikinci dünya savaşı yıllarına kadar tamamen tarafsızlık ve sulh üzerine inşa edilmiş ve hatta ikinci dünya savaşında dahi Türkiye bu tarafsızlık ve barışçıl yarıyla Hitler Almanya’sının saldırılarına da uğramamıştır.

Kemalizm’in barışçıl ve tarafsızlık durumu doğal olarak da Türk ordusunun askeri doktrinine de yansımıştır. Hatta biraz daha ileri giderek şunu diyebiliriz ki Mustafa Kemal Atatürk Türkiye’de Kemalizm’i yerleştirmeye çalıştığı üçüncü evresinde Türk ordusunu teçhiz etme bakımından oldukça da ihmal etmiştir.

Doğan Akyaz’ın Askeri Müdahalelerin Orduya Etkisi:2002 eserinde izah ettiği üzere İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere’nin tavsiyesi üzerine Türkiye için devreye giren ABD’nin Truman doktrini çerçevesinde Türk ordusunu kuvvetlendirmek için yapılması gereken işleri tespit etmek maksadıyla Türkiye’ye gönderdiği heyetin verdiği raporlarda da açıkça belli oluyordu.

Gerçekten de 1947 yılında Türk ordusu yardıma muhtaç halde, modern koşulların gerisinde, 1920’lerin görüntüsünden farksızdır. Bünyesinde köklü inkılaplar yapılmış cumhuriyet kurumları içerisinde belki de en az değişimin olduğu yapı ordudur. Taşıma işleminin çoğu hala atlarla yapılmaktadır. Çok az tank vardır ve silahların çoğu Binci Dünya savaşından kalmadır. Eğitimi artık çağ dışıdır. Hem erlerin hem de subayların yaşam koşulları genel olarak son derece ağırdır. Bu koşullardaki Türk Ordusu’nun SSCB’yi kuşatmak esasına dayalı ABD global stratejisi içerisinde kendine biçilen rolü yerine getirebilmesi düşünülemezdi. Dolayısı ile yardımlar bu stratejinin bir parçası olarak ortaya çıkıyordu.

ABD tarafından yönlendirilmeye başlayan Türk ordusu, artık Atatürk'ün belirlediği tarafsızlık ve barışçıl askeri doktrin çizgisinden uzaklaşarak Amerikan Savaş doktrininin bir dişlisi haline gelmeye başlıyordu. Hele de NATO'ya girişle birlikte Amerikan etkisi Türk ordusunu çepeçevre kuşatmıştı. Türk ordusu artık ABD için SSCB'yi durdurmaya çalışacak bir ileri karakol birliği haline gelmişti.

Türk Ordusu her ne kadar kimi general ve kurmay subaylar ekseninde NATO ve ABD etkisi altına girse de Türk ordusunun ana gövdesini teşkil eden askeri kıtalara komuta eden subayalar hâlâ Kemalizm/Atatürkçülük ekseninde, onun tam bağımsızlık şuur bilinci içinde hareket etmeye ve düşünmeye devam etmişlerdir.

Özellikle 2016 Askeri darbesi öncesine kadar ABD güdümlü FETÖ istihbarat ve terör örgütü TSK'nın Kemalist duruşunu yok etmek üzere uzun süre TSK içinde sızmak üzere faaliyetlerde bulunduysa da TSK'yı ele geçirerek Türk Devletine ve toplumuna ve elbette ki TSK'ya hâkim olan tam bağımsızlık yanlısı Kemalist/Atatürkçü düşüncüyü yıkamadığı gibi bu düşünceye sahip devlet güçleri karşısında da ağır bir darbe yiyip yok olup gitmiştir.

4.1.1. Milli Savunma Anlayışının Oluşumu

Kemalist paradigmada Türk Milletinin zihninde Türk Ordusu “Kemalizm’e bağlı, devlete ve ülkeye sahip çıkmada yegâne güvence” olarak konumlandırılır. Türkiye’de ve dünyada milli savunma konseptinin benimsenmesindeki en önemli husus, ülke ekonomisinin gücü, sahip olunan harp silah sanayisinin yetenekleri, ülkenin içinde bulunduğu coğrafyanın dünya üzerindeki stratejik konumu, kara ve denizden gelebilecek tehlikelerin varlığı ve çeşitliliği gibi temel konular dünyada olduğu gibi Türkiye’de milli savunma anlayışının şekillenmesinde temel değerlerdir. Fakat modernite de en önemli düşünce, silahlı kuvvetlerin kontrol altına alışı şekli ve iktidarı silahlı kuvvetlerden koruyacak yasal ve anayasal düzenlemelerin varlığı da milli savunma anlayış ve stratejisinin belirlenmesinde önemlidir. Türkiye ikinci dünya savaşına kadar Ziya Gökalp’in millici sosyolojik anlayışı çevresinde şekillenen milli devlet bilinci, Atatürk’ün pragmatik anlayışı ile tarafsızlık ve sulh üzerine bir iç ve dış politika belirlediği için Türkiye’nin Kemalist iç ve dış politikalarında Türk ordusu saldırgan, taarruzi bir anlayıştan çok güçlü ve caydırıcı ancak savunmada kalmayı yeğleyen bir anlayış ekseninde milli savunma anlayışı geliştirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşından sonrası dünya çift kutuplu bir ayrışmaya gitmesi sonucunda ABD ve SSCB çevresinde kümelenen bir dünya kutuplaşmasına dahil olmuştur. Nicholas J. Spykman’ın Coğrafya ve Dış Politika - Kenar Kuşak Teorisi’inde;

“Jeopolitik,güç mücadelesini ve uluslararası sistemi etkileyen bir bilim dalı olmakla birlikte devletlerin stratejik alanlar üzerine denetim kurması ve genişlemesi için gerekli olan coğrafi nedenler üzerine odaklanmıştır. Dış politika ve güvenlik gibi alanlarda coğrafyanın da etkisiyle farklı jeopolitik teoriler ortaya çıkmıştır. Bu anlamda önemli teorisyenler arasında anılan Nicholas J. Spykman, ABD merkezli jeopolitik çerçevede bir dünya düzeni oluşturmak için “Kenar Kuşak” teorisini kurmuştur.”

Bu teoriye göre;

“Dünyayı eski ve yeni dünya olarak iki kısma ayırmakta ve rimland bölgesi (Batı Avrupa ülkeleri, Balkanlar, Türkiye Suriye, Irak, İran, Afganistan, Hindistan ve Çin’in kuzey kısımları, Mançurya, Kore ve Lena nehrinin doğusu girmektedir) eski dünyada yer almaktadır. Spykman, ABD’nin yeni dünya üzerinde ki mutlak hegemonyasına değinmektedir. Ancak eski dünyayı yeni dünyaya göre nüfus ve doğal kaynaklar bakımından üstün olarak görmektedir.”

Türkiye 1947 yılında ABD tesiri altına girerken, TSK’da tamamen ABD istekleri doğrultusunda teşkilat ve yapılanmasını değişime uğratmış, eğitimlerini ve harp silah araç ve gereçlerini ABD ordusuyla paralel hale getirmiş ve akabinde de 1952 yılında NATO üyesi olarak Batı ülkeleri ile aynı donanım, techizat ve eğitime sahip hale gelmişse de daha önce de ifade ettiğimiz gibi TSK, Kemalizm’in tarafsızlık ve barışçıl ilkesinin dışına sürüklenmiş, adeta ABD ve NATO’nun SSCB tehlikesine karşı Ortadoğu, Kafkaslar ve Balkanlar bölgesindeki ileri karakolu haline getirilmiştir.

İkinci dünya savaşı sonrasında tamamen dışarı bağımlı hale gelen TSK ve Türkiye milli çıkarlarını koruma çerçevesinde Kıbrıs Türklerine yönelik EOK ve Yunanistan katliamlarını durdurmak için Kıbrıs’a çıkarma yapmak zorunda kaldığında, NATO müttefikleri, başta ABD olmak üzere Avrupa ve diğer NATO ülkelerinin ağır bir silah ambargosuyla karşı karşıya kalmıştır. Türkiye, 1974 yılında yaptığı Kıbrıs Barış Harekati’ndan sonra karşılaştığı ambargolar sonrasında NATO içinde kalmakla birlikte yeni bir Milli Savunma anlayışı geliştirerek NATO gücü dışında kalan Ege’de Ege Ordusunu kurarken, savunma sanayinin de temellerini atarak Milli Savunmasını anlayışının tekrar 1947 yılı öncesine millici bir anlayışa çevirmiştir.

4.1.2. Askeri Eğitim ve Disiplin Politikaları

Türk ordusunun eğitimi ikinci dünya savaşından önce Osmanlıdan devralınan askeri eğitim çerçevesinde sürdürülürken, TSK'nın elindeki silahlar mümkün olduğunca en az ekonomik harcama ile güçlendirilmeye ve takviye edilmeye çalışılmıştır. Ancak yine 1947'de ABD ve 1952 NATO'ya giriş sonrasında TSK'nın tüm eğitim şekli büyük oranda NATO'ya yani ABD askeri eğitim sistemine uygun bir paralellik içinde belirlenmiştir. Halen de NATO'nun diğer üyelerinin orduları ile TSK aynı eş değerde askeri eğitimler görmektedir.

Askeri disiplin açısından ise TSK birinci dünya savaşı yıllarında Almanya'dan devir anılan Prusya ordularının katı disiplini anlayışı çerçevesinde disiplin politikaları geliştirilmişse de askerin askeri zihniyeti tamamen disiplini sağlayıcı ve korumacı bir anlayışla katı hiyerarşik düzen içinde “kimin, ne zaman, nerede, nasıl davranacağını ve ne yapacağını” kadar her ayrıntı, Personel Kanunu, İç Hizmet Kanunu gibi kanunlar ve diğer yönetmelikler ve talimatlarla belirlenmiş ve Askeri Ceza Kanunu ve şimdileri yürürlükte olmasa da Disiplin Mahkemeleri Kanunları ile askeri kışlalara ayak basan her insanı Pierre Bourdieu'nun “alan ve habitusu” çerçevesinde “askeri alan ve askeri habitus”la olarak kuşatarak; her askerde fedakarlık, sabır duyguları gelişkin, kayıtsız şartsız amir ve emirlere uyma anlayışında, vazife uğruna ölümü göze alan bir askeri zihniyetin her askerde oluşmasını sağlamaktadır.

Türk Ordusu'nun askeri zihniyeti, Türk devletinin ekonomik gücüyle orantılı olarak şekillenmektedir. Harp sanayisinin gelişkin olmaması, ülke ekonomisinin zayıflığı gibi nedenlerle vatandaşlarını “karaman vatandaş” askerlerini de “karaman asker” olarak yetiştirerek teknolojik eksikliğini emek yoğun bir anlayışla gidermeye çalışan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ekonomisi güçlendikçe, iletişim ve ulaşım kabiliyetleri artıkça, harp silah ve araçlarındaki atılımlarını geliştirdikçe emek yoğun ordu eğitim ve askeri zihniyet anlayışında sadece kendisine verilen vazifeyi yerine getiren bir asker ve eğitim sistemi geliştirmiştir. İleri teknolojik silahlar bir yerde d değişim ve dönüşümü zorunlu kılmış, ileri iletişim nedeniyle de askerin eğitim ve disiplin anlayışı eskinin despotik anlayışında uzaklaşarak daha faydacı ve ikna edici bir anlayışa dönüşmüştür.

4.2. Pratikteki Askeri Uygulamaların Teorik Temelleri

Günümüz ordusunda askeri uygulamalar her ne kadar NATO eksenli eğitimler çerçevesinde yürütülse de Türkiye'nin son yıllardaki savunma sanayindeki başarılı teknolojik atılımları TSK'yı daha profesyonel, daha hareketli ve daha çok görev tipi yapılanmaya mecbur bırakmıştır. Türk Ordusu, 1990'lı yıllarda başlayan profesyonel orduya geçişindeki ivme ileri teknolojik harp silah araç ve gereçlerin ve iletişim kabiliyetlerinin artmasına paralel olarak artmıştır.

Artık vatan topraklarını savunma kara sınırlarından başlanmamakta ve eldeki en uzun menzilli silah, mühimmat, deniz ve hava araçlarının menzili mesafesinde başlamaktadır. Askeriyedeki temel teorik anlayış savunmadan ziyade harbin bütün usullerinin bir arada yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. İleri teknoloji ile düşman radar ve iletişim ağlarını çökertmeye çalışırken uzun menzilli roket ve füzelerle düşman yüzlerce binlerce kilometreden etkisiz hale getirilirken savaş konsepti de adeta “sabah akşam arası günlük mesai” anlayışındaki bir anlayışına dönüşmek üzeredir. İnsansız kara, deniz ve hava araçları, yapay zekâ ve insansız robotlarla savaş çok daha geniş bir coğrafyaya yayılırken, savaş çok daha acımasız ve gayri insancıl hale gelmektedir.

Tüm ileri teknoloji harp silah ve araçlara rağmen muharebe azim ve yeteneğini kazanmamış orduların harp sahasında başarılı olması da mümkün değildir. Hangi koşul ve şartta olursa olsun Türk ordusunun mutla milli bir şuurla Kemalist bir anlayışla yetiştirilmesi demokrasimiz, muhasır medeniyet hedefimiz için zorunluluktur. TSK personeli yaptığı eğitimler ve sahip olduğu milli şuur nedeniyle halen dünyanın tartışmasız en güçlü askeri olma pozisyonunu korumaktadır. Türk Ordusu, kurulduğu Kurtuluş Savaşı yıllarından başlayarak, mazisi çok eskilere dayanan, askeri kültürü ile disiplin anlayışı ile çağ ve silah teknolojiler ve harp sahasının koşulları ne kadar değişirse değişsin, Türk Milletinin asker millet olma özelliklerini korumaya devam ettiği bilinmekte ve gözlenmektedir.

4.2.1. Güvenlik Doktrinlerinin İdeolojik Temelleri

Dünyada uygulanan güvenlik doktrinleri, ülkelerin ulusal çıkarları ekseninde gelişmekte ve ihtiyaçlarına göre de değişmektedir. Emperyalist batılı ülkelerin güvenlik anlayışı; hedef ülkeyi sürekli olarak ya iç isyan ve kargaşalarla, askeri darbelerle meşgul etmek, eğer bu yönde başarılı olunamazsa da fiili olarak askeri müdahalelerde bulunmak üzerinedir. Gerek ABD ve Kanada ve gerekse Avrupa Devletleri ulusal savunmalarını kara sınırlarının çok ötesinden sağlamayı yeğlemekle birlikte, güçlü bir harp silah sanayine sahip olmayı ve hatta elde hazır bir nükleer silah bulundurmaya da ulusal güvenlik doktrinlerinin bir parçası olarak görmektedir. Batı emperyalizmi, oryantalist bir bakış açısıyla geri kalmış veya az gelişmiş ülkelerin, hele de İslam ülkelerinin nükleer silah teknolojilerine ulaşmasını engellemek için suikastlarda dahil her yönetim başvurmakta, silah sanayinin gelişmesine de engel olamaya çalışmaktadır. ABD ve İsrail; Irak ve İran'ın nükleer silah üretecek bilgiye ve donanımına sahip bilim insanlarına ve tesislerine yönelik saldırgan tutumları bilinmektedir. İsrail ve ABD'nin 2000'li

yılların başından beridir İran'ın nükleer tesislerine elektronik ve filli saldırı düzenlediği basında çıkan haberler arasındadır. Bu konuda çıkan haberlerin ikisinin linki şu şekildedir.^{2 3}

Ancak bugün için dünyada ABD ve NATO, Çin ve Rusya'nın yanı sıra İran ve benzeri ülkelerinde dünya üzerindeki güvenlik doktrinlerini belirlemeye çalıştıkları bilinmektedir. Bütün güvenlik doktrinleri ulusal savunma ve ulusal çıkarları korumak için sadece silahlı kuvvetleri kullanmak değil, her türlü milli güç unsurlarını kullanmayı zorunlu kılmaktadır.

Türkiye de gerek Kıbrıs'ta gerek Irak ve Suriye'de ve gerekse dünyanın başka yerlerinde ulusal çıkarlarını ile birlikte kendi topraklarını ve insanlarını koruyup kollamak için bağımsız güvenlik politikalarını geliştirirken asla emperyalist ve işgalci konumuna düşmemekte, uluslararası hukukun kendine tanıdığı haklar ve yaptığı ikili anlaşmalar çerçevesinde politikalar geliştirmektedir. Türkiye zaman ve koşullar değişse de Mustafa Kemal'in barışçı ve tarafsız politikalarına sadık kalmaya devam etmektedir. Atatürk'ün öldüğü 1938 tarihine kadar çevre ülkelerle geliştirdiği dostluk anlaşmaları fiilen ve zımnen devam etmektedir.

4.2.2. Askeri İdare ve Sivil Otorite İlişkilerinin Dinamikleri

Mustafa Kemal Atatürk, yaşadığı sürece Türk Ordusunun komuta heyeti tamamen Atatürk'ün emirinde ve desteğinde kalmaya devam etmiştir. Kemalizm'in devrimsel icra ve kurumsallaşma sürecinde TSK bazen öncü rolü de oynayarak toplumsal sorumluluklarda üstlenmiş, Kemalist devrimlerin hem savunucusu ve hem de yayıcısı işlevini görmüştür. Bu durum Atatürk öldükten sonra da bir müddet daha devam ettiyse de Türkiye NATO'ya girdikten sonra TSK komuta heyetinin sivil otoriteye bağlılığı ve itaati her zaman Türkiye'nin gündemini meşgul etmiş ve iktidara karşı askeri darbe yapan TSK'daki darbeci generallerin ABD ve NATO üzerinden motive edildiği veya fiilen desteklendiği kanısı zaman zaman halkın düşüncesinde de varlığını korumuştur. Bütün askeri darbeler "memleketin güvenliği ve iç huzurun sağlanması" için yapıldığı ifade edilse de esasında generallerin kendi siyasal güçlerini muhafaza etmek için darbe yoluna başvurdıkları da söylenebilir. Bunun en acı ve en kanlı örneği aynı zamanda ABD istihbarat örgütü olan FETÖ'nün TSK içine sızarak yandaş haline getirdiği militan general ve subaylarıyla devletin silah ve cephanesini kullanarak giriştiği kanlı kalkışma yine TSK unsurlarınca tesirsiz hale getirilmiştir.

Bugün için TSK tamamen sivil otoriteye tabi olacak şekilde tanzim edilmiş, Genelkurmay Başkanlığı temsil makamı statüsüne indirgenerek MSB bağlanmıştır.

Genelkurmay Başkanına bağlı Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri de MSB bağlanırken Jandarma Genel Komutanlığı hem disiplin, hem de hiyerarşik bağlamda TSK'dan koparılıp İçişleri Bakanlığına bağlı hale getirilmiştir.

Bu süreçlerin tamamı 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen FETÖ ayaklanması sonrasında gerçekleşmiştir. Ancak AKP iktidarı böylesine büyük bir değişim ve dönüşümle TSK'yı zapturapt altına lamaya çalışırken, MSB'nı da yine kendisine bağlılık içerisinde çalışan art arda gelen iki Genel Kurmay Başkanını da MSB'ı olarak atayarak TSK komuta heyetini kontrol altında tutmaya devam etmiştir.

Türkiye'de askeri idare ve sivil otorite ilişkilerinin dinamikleri böyle olsa da dünyada sivil asker ilişkileri şu usullerle sürdürülmeye çalışılmaktadır.

Samuel Huntigton "asker ve devlet adlı çalışmasında askerlerin devlet adına şiddeti yönetme yetkisini elinde bulunduran bir meslek gurubu olduğunu ifade eder. Bu noktada Huntington şiddet yönetimini şu şekilde tasnif eder. "Asıl görevi şiddeti tatbik etmek olan birliklerin yönetimi, işleyişi ve kontrolüdür." Askerler üzerinde iki türlü siyasal kontrolün olduğunu söyleyen Huntington kontrolleri, "özel kontrol ve nesnel kontrol" olarak ifade eder. Özel kontrol, bir ya da daha fazla sosyal gurubun silahlı kuvvetler üzerindeki gücünü maksimum düzeye çıkararak yapmakken, "nesnel kontrol", askeri profesyonelleşmenin siyasi kutuptan keskin bir biçimde ayrılarak özerkleşmesini ifade eder.

Morris Janowitz "profesyonel asker" isimli eserinde askerlerin profesyonel, uzun bir eğitim süreci sonunda belirli bir yetenek kazanan ve bu yeteneğini kendi özel alanında kullanabilen kişidir. Bu bağlamda asker de bir profesyoneldir ve askerlerin profesyonelleşmesi özellikle 19. yüzyılda başlayarak kademeli bir gelişme göstermiştir. Fakat profesyonel askeri bir ideale göre tanımlamak mümkün değildir. Kişisel cesareti ve savaşçı ruhu kendi içinde bütünleşen "Karaman" tipi, modern savaşın pragmatik ve sosyal boyutlarını yansıtan "yönetici" tip tarafından zaman içinde kuşatılmıştır. İkinci dünya savaşı sonrasında bu tipin bir dalı olarak düşünülen "teknolojik" tip ortaya çıkmıştır. Özellikle yönetici ve teknolojik tiplerin askerlerde varlığı sivillerle askerlerin arasındaki farkı

² <https://www.ntv.com.tr/dunya/israil-iranin-nukleer-tesislerini-yok-etti,PGxc0hX46kSO4eImiDXjgg>

³ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59589341>

küçültmüştür.

Huntington'un askerleri sivil toplumdan arı bir toplum olarak düşünen "ıraksamacı" bakışına bir alternatif sunan Janowitz "yönetici" ve "teknolojik" özellikleri nedeniyle askerlerin sivillere daha yakın durması gerektiğini ifade eden "yakınsamayı" gerekli görür. Özellikle 20.yüzyılda askerlerin savaşmaktan çok "jandarma askeri" özelliğini taşıyarak şiddetin uluslararası ilişkiler düzenleme amacıyla hazır bekleyen kitle ordularının yerine alacak bir ordu olarak görür".

Charles Wright Milles'in "elit güç teorisine" gelince; İkinci dünya savaşı sonrasında karar verme mekanizmasının merkezileşme, bürokratikleşme ve yapısal genişleme süreçlerini geçirmiş olan kurumsal, siyasi ve askeri alanlarda çoğunluklu olarak görülmektedir. İş dünyasında, siyasette ve askeriyede elit güç oluşturan insanlar güç birliğine giderek birlikte hareket etme eğilimi gösterebilirler.

Erving Goffman'ın tam kurum/kapsayıcı kurum teorisi de bugüne kadar sadece askeri alana değil, askeriye ile ilgili diğer çalışma ve araştırmalara da uygulanmıştır. Goffman için tam kurum;

"Toplumdan belirli süreliğine izole olmuş, münzevi ve resmi bir hayat yaşayan benzer konumda çok sayıda birçok insanın bir araya gelip oluşturdukları iş ya da ikamet yeridir. Tam kurumların en büyük özellikleri hayatın bu alanlarını birbirinden ayıran duvarları yok etmesidir. Tam kurum, tek bir yerde bulunur ve rasyonel bir plana göre tek bir otorite tarafından düzenlenir; kişinin normal hayatta dinlenme ve boş zamanını paylaşmış olduğu gruptan sayıca çok fazla olan benzer konumdaki insan gruplarının birbirleriyle olan etkileşimleri esnasında belirir. Tam kurumda ikili bir yapı vardır; bir tarafta kontrol edilen insanların oluşturduğu grup, diğer yanda kontrol etme görevine sahip sınırlı sayıda insanın oluşturduğu kadro."

Charles C. Moskos Jr. Çoğulcu modelinde bu teoriye göre askeriye'nin tarihsel dönüşümünün toplumda yayın olan sivil hayatı "yakınsama" asimile etmeye çalışan baskılara karşı kurumsal devamlılığının olduğu "ıraksama" diyalektik bir evrim süreci olarak yorumlanabileceğini iddia etmektedir. Bu değişim sürecinde askeri kurum tarihsel ıraksama ve yakınsama aşamalarından geçmiş olur.

Van Doorn, Huntington'un "organize edilmiş şiddetin yönetici" anlayışından yola çıkarak, savaş anormal bir durum olmakla beraber kurumlardan birinin (genelde askeri kurumlar) aktif olduğu iki olağan dönem arasındaki yöneticisiz dönem olarak ifade eder. Eğer askeriye karmaşık bir kurum ise askeriyede tam zamanlı çalışan bir kişi profesyonel midir yoksa bürokrat mı? Diye sorar.

Van Doorn'a göre askeri birlikle meslek ile kurum arasında mükemmel hatta yegâne bir bütünleşme örneğidir. Ayrıca bu bütünleşme sürecini tam olarak gözlemlemekte mümkündür.

Profesyonel toplumun temel değerlerini korumaya odaklı görevleri belirli etik kodlar çerçevesinde yerine getirilen bürokrat, ahlaki kodlardan ziyade yazılı kurallara riayet ederek sonuçlarla ilişkilendirilir. Öte yandan bürokratin sadakati kurumadır ve kıdemce kendinden üstün olan insanlarca değerlendirilir. Mesleğin yapısı yatayken kurumun yapısı dikey yani hiyerarşiktir.

Samuel Finer'in "At Sırtındaki Adam (1962)" isimli eserinde ifade ettiği "Siyasi Kültür Düzeyi ve Müdahale Düzeyleri", Peter Feaver'ın "Silahlı Hizmetkârlar (2003)" eserinde izah ettiği "Amir-Memur (Principal-Agency) Kuramı" belli başlı askeri sosyolojinin sivil asker ilişkilerini belirleyen kurmaları arasında sayılabilir.

5.TEORİDEN PRATİĞE GEÇİŞTEKİ DİNAMİKLE

Kemalist ideolojiyi, Atatürk'ün ölümünden sonraki dönemlerde bir disiplin hüviyetine kavuşmaya başlayan askeri sosyolojin epistemolojisi açında ele almak irdelemeye çalıştığımız Kemalizm'e de haksızlık olacaktır. Hatta Pierre Bourdieu'nun var olanın varlığını ortaya koyan ve var olan üzerinden geliştirdiği alan, habitus kavramları üzerinden Kemalizm'i ele almaya çalışmak bile Kemalizm için bir haksızlık olsa gerek.

Pierre Bourdieu'nun ifadesiyle (Stephen P. Turner, Sosyal Teori ve Sosyoloji: 2004) "teori, sadece diğer 'teorik teoriler'le yüzleşmek için farklı teorileri analiz ederek veya birleştirilen bir tür kâhince veya programlı söylem değildir... Bilimsel teori, sadece gerçekleştirdiği empirik çalışmaya açık bir algı ve eylem programı -başka deyişle, bilimsel bir habitus- olarak ortaya çıkar. O empirik çalışma için oluşturulan ve onunla şekil kazanan geçici bir inşadır." O halde Kemalizm teorisi nasıl bir teori olabilir veya hangi epistemik bilgi ve anlayışa göre inşa etmemiz gerekir.

Kemalizm'in pratikten teoriye geçişinde Emile Durkheim'ın korporatizm anlayışına Pierre Bourdieu sosyolojik

değerleri üzerinden gitmeyi seçmek oldukça geçerli bir yaklaşım kabul edilebilir.

Kemalizm'in teorisini geliştirme çalışmalarına önceden de bahsettiğim gibi, Ömer Yıldız'ın "subayların emeklilik sonrası sivil hayata uyumu" konulu askeri sosyoloji yüksek lisan tezinde Pierre Bordieu'nun 'alan' ve 'habitus' kavramları üzerinden geliştirdiği 'askeri alan' ve askeri Habitus'u ile yola çıkarken Samuel Huntington'un "askeri zihniyet" paradigmasına de yine Ömer Yıldız'ın aynı çalışmasında ifade ettiği askeri zihniyetin Mustafa Kemal'de oluşumu ile başlamakta konuyu daha anlaşılır kılmaktadır.

Ancak başlığımızın gereği olarak "teoriden pratiğe geçişteki dinamikler"i de yine Pierre Bourdieu penceresinden bakmakta fayda vardır. Alan Since "Bir zamanlar teori, şimdi teori (veya "sosyoloji insanın hoparlörle konuşmaya başlamasıdır" isimi çalışmasında sosyal teori inşasında kurucu unsurları şöyle sıralar (1) teoriyi, (2) yöntem, (3) veriler, (4) kavramını.

5.1. Kemalist İdeolojinin Toplumsal Kabulü ve Askeri Etkisi

Mustafa Kemal Atatürk uzun yıllar düşünüyordu kurduğu devrimlerini peş peşe gerçekleştirmek için gayret sarf ederken, Osmanlıdan devir aldığı Türk toplumunun oldukça geri bırakılmış yoksul bir halk olduğunun bilincindeydi. Devrimlerini gerçekleştirirken de halkın neyi nasıl düşündüğüne fazlaca değer vermese de, Osmanlıdaki Türk toplumunun nelere hasret kaldığını ve neler yapılırsa, nasıl zenginleştirilirse Batı medeniyetinin yolunda ilerleyeceğini tahayyül edebiliyordu. Kemalist ideolojik devrimlerin gerçekleşmesinde en büyük reaksiyonu gösteren Kemalizm'in başarılı olması halinde zarara uğrayacaklarını düşünen bağnaz cemaat, tarikat ve medrese erbabı ile padişahlık ve halifelik sayesinde yaşamını sürdürenler ile belli guruplar din istismarı üzerinde isyanlar çıkardılar. Bu isyanların belli başlıları da şunlardır.

1919 yılı isyanları; Ali Batı Olayı, Ali Galip Olayı, Birinci Bozkır Ayaklanması, İkinci Bozkır Ayaklanması, Ahmet Anzavur'un Millî Mücadele aleyhinde birinci defa saldırtılması, Şeyh Eşref Ayaklanması (Hart Olayı), Kızılıkuyu Olayı, Apa Çarpışması, Dinek Çarpışması, Demirkapı Çarpışması.

1920 yılı İsyanları; Ahmet Anzavur'un Milli Mücadele aleyhine ikinci defa saldırtılması, Ahmet Anzavur'un Gönen'e taarruzu, Birinci Düzce Ayaklanması, Çerkez Ethem kuvvetleriyle Ahmet Anzavur kuvvetlerinin Yahyaköy Çarpışması, Kuvayı İnzibatiyenin kurulması, Ahmet Anzavur'un Karabiga'dan İngiliz gemisiyle İstanbul'akaçışı, Taraklı Çarpışması, Ahmet Anzavur'un Adapazarı ve Geyve Harekâtı, İkinci Düzce Ayaklanması, Anadolu Fevkalâde Müfettişi Umumiliğinin işe başlaması, Mudurnu Çarpışması, Birinci Yozgat Ayaklanması, Cemil Çeto Olayı, Milli Mücadele kuvvetlerinin Kuvayı İnzibatiyeye taarruzu, Zile Ayaklanması, Sulusaray Olayı, Milli Aşireti Olayı, Yozgat'ın asiler tarafından işgali, Kuvayı İnzibatiye Tümeninin taarruzu, Çerkez Ethem kuvvetlerinin Ankara'dan Yozgat'a hareketi, Çopur Musa(Çivril) Olayı, Kula Olayı, İnegöl Olayı, İkinci Yozgat Ayaklanması, Çengelhan Olayı, Nogaykızıközü Olayı, Ayvalıközü Çarpışması, Koyunculu Çarpışması, Konya Ayaklanması, Demirci Mehmet Efe Ayaklanması, Çerkez Ethem Ayaklanması.

1921 yılı ayaklanması; Koçkiri Ayaklanması

1918-1923 yılı ayaklanma ve olayları; Aynacıoğlu Olayları, Pontus Ayaklanmaları ve Olayları

Kurtuluş Savaşı yıllarında ilk silahlı güç olarak mücadele veren Kuvayı Milliye unsurları 1920 yılı sonlarında düzenli orduya dönüştürüldü. Yeni kurulan ordu tam olarak Mustafa Kemal'e bağlı komutan ve askerlerden kurulu ordulardı. Bu ordular Kemalist devrime karşı çıkan tüm olaylara müdahale ederek Kemalist devrimin yolunu açıyordu.

Ancak isyan ve bozgunların artması üzerine hem Kurtuluş Savaşı sırasında ve hem de cumhuriyetten sonrası olaylara müdahale etmek üzere İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı İstiklal Mahkemeleri, asker kaçaklarını önlemek, cephe gerisinde kamu düzenini ve güvenliğini sağlamak gibi işleci varken cumhuriyetten sonra İstiklal Mahkemeleri yapılan devrimlere ve uygulanan politikalara karşı yapılan eleştirileri susturmak için kurulmuştur.

5.1.1. Toplumsal Algı ve Kemalist Değerler

Asırlardır padişahlık ve dini baskılarla kontrol altına alınmış, dünyadaki gelişmelerden ve medeniyetten bihaber yaşamaya mahkûm edilmiş Anadolu insanı için en önemli toplumsal değer, dini değerlerdi. Okur yazarlıktan mahrum bırakılmış, yoksulluğun ve gericiliğin etkisindeki toplumun zihninde hâlâ padişaha ve halifeye bağlılığın olduğu reel bir durumdur. Ağır ekonomik koşullar, ardı arkası kesilmeyen savaşlar sonrası aşırı yorgun düşmüş Türk halkını Mustafa Kemal devrimlerini tetikleyecek ne maddi, ne de kültürel bir birikim vardı. Bu nedenle Kemalist devrim tepeden inmeci dar bir kadro tarafından gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Onca yokluk ve eğitimsizlik içinde böyle bir devrimin yapılması, başarıya ulaştırılması gerçekten oldukça zor bir meseledir.

Mustafa Kemal daha Samsun'a ayak basar basmaz, 1919 yılından itibaren yanına aldığı, İstiklal savaşını birlikte yaptığı silah arkadaşlarının dahi Kemalizm devrimleri ile nereye varılmak istendiğini anlamadıklarını ifade edebiliriz. Bu alanda Mustafa Kemal Atatürk'ün kaleme aldığı ve mecliste bizzat okuduğu NUTUK kitabında açık olarak ifade edilmiştir. Ancak Mustafa Kemal'in devrimleri gerçekleştirmesinde ve devrimlerin başarıya ulaşmasında en büyük dayanak ve güç Türk Ordusudur.

Bugün için herkesin kendi siyasal görüşü ekseninde ele aldığı Kemalizm esasında toplumumuz tarafından da tam olarak anlaşılmadığının da göstergesidir. Bugün nasıl ki, dinlerde çeşitli mezhepsel ayrılıklar varsa, Kemalizm anlayışında da çeşitli fraksiyonların ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Bugüne kadar Kemalizm'le ilgili yazılan tüm eserlerde, Kemalizm ideolojisi ve olgusunun yazarının siyasal ve ideolojik bakış açısından ele alındığını görüyoruz. Türkiye'deki farklı ideolojinin temsilci ve sözcüleri etkisi altında kaldıkları ideolojiyi savunurken dahi Kemalizm ideolojisine sığınmak zorunda kalmaktadır. Türk halkının zihnindeki Kemalizm'i aşmak geçen yüz yıl içerinden yabancı orjinli ideolojilerce mümkün olamamıştır. Diğer ideolojilerin Türkiye'deki ideologları veya misyonerleri, ideolojik manada da aşamadığı Kemalizm olgusunu kendisine kalkan olarak kullanmıştır. Yüzüncü yılını kutladığımız 2023 senesinde anti-Kemalist sosyolojik uygulamalar, anti Kemalist eğitim ve üniversite anlayışı, yazılı ve görsel basında Kemalizm'e karşı sürdürülen amansız mücadelelerin başarıya ulaştığını da artık sokaklara da taşmaya başlayan cemaat ve tarikat mensuplarının faaliyetlerinden müşahade edebiliyoruz. Geçen yüz yıl içerisinde Kemalizm'e ve Türk ulusuna karşı yapılan en büyük gerici saldırı ABD'nin de desteklediği FETÖ ayaklanmasıdır. Türkiye için en büyük tehlike önümüzdeki yıllarda dinci örgütlenme ve ideolojik militanlardan geleceğe benenebilir.

Oysa ki Kemalist değerler Anadolu ve Türk Milletinin ihtiyaçlarında pratik hayattan doğmuş her zaman yaşamın içerinden gelen değerler manzumesidir. Laiklik ilkesi, Türk toplumunu ileriye taşıyacak, bağınazlığa ve gericiliğe dur diyecek bir ilke olmakla beraber, aynı zamanda da toplumumuzu birleştiren bir çimento görevini de görmektedir. Modern medeniyetin bir ürünü olan "Ulus Devlet"nin temel direği olan Milliyetçilik ilkesi, Kemalizm'de oldukça naif bir anlayışında ifadesidir. Anti emperyalist ve anti faşist bir düşüncenin ürünü olarak Kemalist değerler içerisinde yere alan Milliyetçiliğin en kısıdan anlamı, anti emperyalist, tam bağımsızlık yanlısı, vatansever devlet ve milletsever olmayı ifade eder.

Bugün için Cumhuriyetçilik ve halkçılık oligarşiyi, sınıf ayrımcılığını, faşist anlayışı reddeden egemenliği halka veren ilkelerdir. Devletçilik, Kemalizm'in aruzudur. Halkı kollamanın sosyal devlet olmanın ve halkı zenginleştirme görevini üstlenen ilkenin adıdır. Kemalizm ideolojisini sonsuzluğa taşıyan dinamo ve enerji kaynağı devrimcilik/İnkılapçılıktır. Günümüz Türkiye koşullarında ve dünyada saygın bir yeri olan ve ezilmiş halkların feyz aldığı Kemalizm'e en büyük zararı Kemalizm'e sahip çıktığını söyleyerek statükoculuğu savunan halktan kopuk aydın ve yüksek bürokrat kesimdir. Kemalizm Türk toplumu tarafından yeterince anlaşılmış ve sahiplenmiş bir ideolojidir.

5.1.2. Ordu-Millet İlişkilerinin Sosyolojik Analizi

Türk Milletinin dünyada "asker millet" olarak da tarif edildiği olsa da Türk toplumunun orduya ilgisini boşuna değildir. Çünkü Türk ordusunun yönetici kadroları olan subaya ve astsubay kadroları, bizzat Türk milletinin yüzde doksandan fazlasına tekabül eden orta, orta alt ve alt gelir grubuna mensup ailelerin çocuklarından oluşmuş bir ordudur. Dolayısı ile Türk ordusunun yönetici kadroları ile Türk Milletinin temasları aralıksız olarak devam etmektedir.

Ayrıca Türkiye'de uygulanan zorunlu askerlik gereği her Türk genci erkek Türk ordusu ile ilişki içinde olduğu için bir ömür boyu anlattığı askerlik hatıraları ile de günlük yaşamında orduyla ilişkisini söylemsel bazda da olsa muhafaza eder. Oğlunu zorunlu askerlik gereği askere gönderen Türk ailesi, Türk ordusu ile en azından belli bir süre temas halindedir. Ailenin içerisinde askerlikle alakalı hatıralar üzerinden orduya karşı genelde bir sempatinin de doğmasına neden olur.

Bir diğer önemli ilişki şekli ise kışlarda askerlik yapan Türk gençliği, Türk ordusunda orduyu yöneten subay ve astsubaylarla çok yoğun bir iletişim halinde yaşar ve birçok zor koşulda onlarla aynı şartlarda vazife yaparak subay ve astsubayların yaşam tarzlarını da yakından görüp fikir sahibi olurlar.

Vatan vazifesini yerine getiren askerlerin çoğu, askerlik gibi zor bir mesleği yerine getiren muvazzaf subay ve astsubayların ağır yaşam koşullarında, çoğu zaman toplumdan izole hayat sürmek zorunda kalmalarını görmeleri de orduya duyulan saygıyı artırmaktadır.

Savaş, terörle mücadele, doğal afetler ve toplumsal olaylarda daima en önde gördükleri askerlerin sürekli olarak kendilerine yardım ettiğini ve kendileri ve vatanları için ölümü göze aldıklarını bilen Türk Milleti, Türk ordusuna

karşıda sempati duymakta ve Türk ordusunun kendisinin doğal bir parçası olduğunu bilmektedir.

Aynı şekilde orduda görev yapan her muvazzaf personel Türk milletine karşı da büyük bir bağlılık duyar ve gerekirse mensubu olduğunu Türk Milleti için ölümü göze alacak kadar fedakârca vazifesini yerine getirir.

Türk ordusu aynı zaman Türk gençliği için önemli bir psikolojik dayanıklılık eğitimi aldığı işlevini de yerine getirir. Türk toplumunda askerliğini yapmamış bir genci, “daha yapacak işi olan” ve “henüz hayata atılmaya hazır olmayan” biri olarak da algılanmaktadır. Zorlu disiplin şartları altında yaşamayı öğrenen, istemese de uymak zorunda olduğu kurallarının habitusu ile kuşatılan gencin ruhsal olgunluğa ulaşmasına da katkı sunduğu düşünülen ordunun bu yönde de sosyolojik bağlamda bir karşılığı vardır.

Ordu millet ilişkisinin bu bireysel temaslarının toplumsal etkilerinin yanı sıra sivil-asker ilişkileri de oldukça önemli sosyolojik bir konudur.

Gerek genel sosyoloji ve gerekse askeri sosyoloji olduğu kadar diğer kardeş sosyal bilimler bağlamında da sivil-asker ilişkisi çok önemli bir konudur. Bu konundaki ayrıntılara daha önceki bölümlerde de değinildiğinden burada ayrıca bahsedilmeyecektir.

SONUÇ

Sonuç olarak bu makalede Kemalizm’in düşünce ve ideolojisini askeri sosyoloji bağlamında ele alınırken, Kemalizm’in pratikten teoriye geçişteki dinamiklerine de kısaca değinilmiştir. Kemalizm ideolojisi, bir “teorik teori” olarak ortaya konulmuş bir teori ile başlamış bir dogmatik ideoloji değildir. Pierre Bourdieu’nun değindiği şekilde “teorinin teorisi” olarak üretilmiş bir düşüncenin ürünü değildir. Yani Alan Sica’nın tanımlamasıyla Kemalizm ideolojisinin teorisi, retorik, anlatısal bir geriye bakışın açıklaması veya açılımı da değildir.

Kemalizm ideolojisi; önceden düşünülmüş, hayatın içerinden çıkarılmış pratik derslerin tecrübesi ışığında gerçekleşmiş, halen gerçekleşmeye devam eden ve gelecekte de modernlik çizgisinde muhasır medeniyet yolunda devrimlerini /inkılaplarını gerçekleştirecek bir realist ve pragmatik Kemalist idealin ideoloji olma yolunda süre giden pratikten teoriye geçirme gayretlerinin adıdır.

Kemalizm ideolojisi, ütopyik hayallerin ve masalsı anlatıların manzumesi değildir. Kemalizm ideolojisi, bizzat kurucusu tarafından düşünülmüş, uygulanmış ve gelecek nesillerce de benimsenecek şekilde kurumsallaştırılmış, yeni insancıl medeniyetin adıdır. Kemalizm ideolojisi, yönetsel olarak deneylenmiş ve teste tabi tutulmuş pratik kalıcı sonuçları elde edilmiş anti emperyalist zihniyetli, barışçıl ve özgürlükçü Kemalist medeniyetin adıdır.

Burada, Kemalizm’in ne yaptığı kadar, Kemalizm’in yaratıcısı Mustafa Kemal’li böylesine farklı sonuçları da olabilecek riskli bir ideali gerçekleştirmeye azmettiren güçlü pragmatik düşünceye sevk eden zihniyetin doğuşunun da ele alınması, Kemalizm ideolojisine yapılacak en büyük katkı olacaktır.

Kemalizm ideolojisi; tamamen askeri zihniyetle, milliyetçi ve devrimci anlayışla kendini yetiştirmiş bir Türk subayının, aldığı eğitimlerin, milli ruhun ve vatan sevgisinin toplamının milli şuurunda, Türk Milletine olan sevgisi ve güveninin askeri strateji ekseninde ve asker zihniyetli faydacı laik ve devrimci bir eylemdir.

Kemalizm, baştan sona askeri zihniyetlilerin gerçekleştirdiği “faydacı bir devrimden öte bir şey değildir. Askeri sosyolojinin de ilgi ve bilgi alanında olan “kahraman asker”den “faydacı asker”e geçişi, onlarca yıl evvel başarmış bir karizmatik faydacı askeri liderin “karma devrimci” hareketin adıdır.

Askeri sosyolojinin henüz disiplin haline gelip de kaleme alınmadığı, bilimsel araştırmaların yapılmadığı bir dönemde, bizzat askeri sosyolojinin ifade ettiği “faydacı lider karakterli” Mustafa Kemal tarafından gerçekleştirilmiş bir “Kemalist medeniyet”in adıdır.

Mustafa Kemal Atatürk’ü devlet kurmaya azmettiren, devrimsel harekete yönlendiren motivasyonun kaynağı daha askeri rüstiye girdiği anda başlayan kültür şoku sonrası oluşmaya başlayan asker zihniyetinin eseridir. Mustafa Kemal’in askeri zihniyetin şuurusal beslenme kaynaklarından biri şüphesiz ki Namık Kemal’dir. Onun gençlik yıllarından itibaren benliğine yerleşmiş olan Namık Kemal’den devraldığı “hak ve hürriyet duygusu”, 1789 Fransız ihtilalinin yaydığı eşitlik, adalet, hürriyet gibi fikirlerin sentezini yaparak bir ideal seviyesine ulaşmıştır.

Namık Kemal hissiyatı ile beslenen Mustafa Kemal, subaylık mesleği boyunca parçalanmaya yüz tutmuş Osmanlı İmparatorluğundaki çeşitli etnik azınlıkların ve gayrimüslim Ormanlı tebaasının ayrılıkçı hareketleri karşısında bir tepki reaksiyonu olarak ortaya çıkmaya başlayan milli şuur ve yüksek ülkü ideali, Ziya Gökalp’in Emile Durkheim’dan devraldığı ve devam ettirdiği sosyolojik anlayışı millileştirme gayretleri ile fikriyatını ideolojik seviyede güçlü kılmasının tesiri etkisindeki Mustafa Kemal , Namık Kemal’in hissiyatında Ziya Gökalp’in fikriyatında beslenen düşünce yapısına ilave olarak çağının diğer batılı aydın ve yazarlarından aldığı bilgileri

analitik süzgeçinden geçiren Mustafa Kemal için artık Osmanlı'nın kurtarılmasının da mümkün olmadığı kanaati de hasıl olduğunda, yeni ve modern bir devlet kurmak üzere harekete geçmiştir.

Mustafa Kemal, yeni bir devlet kurmak için yola çıkmaya karar verdiğinde kuracağı devlet, bizzat Türk Milletinin istikbali için kurulması gerek bir modern ve hürriyetçi bir devlettir. Kuracağı devletin ne olması gerektiği kadar, ne olmaması gerektiğinin de farkında olarak fikri olgunluğa eriştiğinde artık harekete geçme zamanının geldiğini görerek yola çıkmıştı.

Mustafa Kemal, girişeceği büyük kurtuluş mücadelesinde yanına alacağı şahsiyetleri daha öğrencilik, subaylık mesleği yıllarında çoktan tespit etmiş, kimi, nerede nasıl kullanabileceğinin farkında olarak gerekli ön hazırlıklarını yaparak harekete geçmiştir.

Askerlik mesleğinde de önemli bir prensip olan “bilmesi gerektiği kadar prensibi” çerçevesinde düşünce ve planlarını yavaş yavaş hayata geçirirken karizmatik liderliğin tüm özelliklerini kullanarak, liderliğin gerektirdiği riskleri de alarak, ama her şeyden önce de TBMM’ni daima etkin kılarak, yaptığı her işi hukuksal kaidelere bağlayarak, “her şey vatan ve millet için” anlayışı ile devrimlerini art arda gerçekleştirirken, çağının güçlü ideolojileri olan Kapitalizme, Bolşevik ihtilaline ve Osmanlı’nın yıkılmasına da sebep olan gerici ve irticai muhafazakar anlayışa da sırtını dönerek, her ne kadar Emile Durkheim’ın Korporatist Organizmacı anlayış veya katı kuralları olan tabakalaşmacı anlayışa da benzemeyen, ama aynı zamanda diğer Fransız Devrimindeki kilise ve monarşi karşıtı burjuvazi ve kırsal kesim sınıfı dayanışmasına, Marksist Bolşevik ihtilalindeki güçlü proletarya sınıfı isyanına veya İtalya’nın faşizan anlayışına yahut da Hitler Almanya’sının Nasyonal sosyalist ırkçılık anlayışına da benzemeyen ama aynı zamanda da Osmanlı’nın yıkılmasının en önemli sebeplerinden olan gerici ve bağnaz dini müesseselere, halifelğe ve padişahlığa da sırtını dönerek tamamen Türk ulusunun karakterine ve Türk ulusunun ihtiyaçlarına ve bağımsızlığına ve özgürlüğüne sebep olacak bir medeniyet ve düşünce iklimi yaratmak üzere “Kemalist Medeniyeti” askeri zihniyetli Kemalizm düşünce ve eylemleri ile gerçekleştirmiştir.

Kemalizm bir askeri zihniyetlinin devrimidir.

Kemalizm, askerce faydacı bir anlayışın devrimidir.

Kemalist devrimler, askeri zihniyet tarafından “vermek üzere programlanmış” çıkarsız faydacı bir asker iradesinin eseridir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin yazarı olarak, “**Askeri Sosyoloji ve Kemalist Paradigma: Pratikten Teoriye Geçişteki Dinamikler**” başlıklı araştırma makalesinin tüm yönlerinin etik kurallara uygun bir şekilde hazırlandığını ve sunulduğunu beyan ederim. Araştırma ve yazım süreci boyunca aşağıdaki etik ilkeleri ve kuralları takip ettiğimi belirtmek isterim:

Araştırmamın tüm aşamalarında bilimsel dürüstlüğü ve doğruluğu korudum. Veri toplama, analiz ve yorumlama süreçlerinde herhangi bir türde veri manipülasyonu veya yanıltıcı davranışlarda bulunmadım. Bu makalede kullandığım bilgilerin ve diğer çalışmaların tam ve doğru atıflarını sağladım. Diğer araştırmacıların çalışmalarına saygı gösterdim ve bu çalışmada kullandığım kaynakları eksiksiz bir şekilde belirttim. Makalede kullanılan herhangi bir materyal (metin, grafik, resim vb.), telif hakkı sahiplerinden izin alınarak kullanılmıştır ve telif hakkı ihlali yapılmamıştır.

Bu makaleyi hazırlarken etik kurallara ve bilimsel dürüstlüğüye uyduğuma dair bu beyanı kabul ve taahhüt ederim. Herhangi bir etik veya yasal ihlal durumunda sorumluluğu üstlenirim ve gerekli düzeltmeleri veya düzeltmeleri yapmaya hazırım.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Bu makale, tek bir yazar tarafından yazılmıştır ve yazarın fikirleri, araştırması ve yazım sürecine katkısı %100'dür.

Çıkar Beyanı

Bu araştırma makalesi, “Askeri Sosyoloji ve Kemalist Paradigma: Pratikten Teoriye Geçişteki Dinamikler” başlığı altında hazırlanmıştır. Araştırma, işletmelerin maliyet azaltma ve vergi optimizasyonu konularındaki stratejilerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu makalenin hazırlanmasındaki amaç, iş dünyasının karmaşıklığı ve rekabetin artması göz önüne alındığında, işletmelerin finansal performanslarını iyileştirmek için nasıl vergi stratejileri uyguladığını anlamak ve bu konuda faydalı bilgiler sunmaktır. Araştırma makalesi, mevcut literatürün analizi ve işletmelerin maliyet azaltma ve vergi optimizasyonu stratejileri hakkında gerçek dünya örneklerinin incelenmesi yoluyla bilgi sağlamayı hedeflemektedir.

Yazar olarak, bu araştırma makalesinin tarafsız, bilimsel ve akademik bir inceleme sunduğuna inanıyorum. Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. Okuyucular, bu makalenin içeriğini kendi ihtiyaçları ve koşulları doğrultusunda değerlendirmelidirler. Son olarak, bu araştırma makalesinin, işletmelerin maliyet azaltma ve vergi optimizasyonu konularında daha fazla anlayış geliştirmelerine ve daha etkili stratejiler geliştirmelerine katkı sağlamasını umuyorum.

KAYNAKÇA

- [1] Ahmed, Feroz. (1986), “İttihatçılıktan Kemalizm’e”, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- [2] Atatürk, Mustafa Kemal. (1927). “Nutuk”, TBMM, Ankara.
- [3] Atay, Falih Rıfkı. (2022), “Atatürkçülük Nedir?”, Pozitif Yayınları, İstanbul.
- [4] Akyaz, Doğan. (2002), “Askeri Müdahalelerin Orduya Etkisi: Hiyerarşi, Dışı Örgütlen-medene Emir Komuta Zincirine”, İletişim Yayınları, İstanbul.
- [5] Borak Sadi, (1992) “Atatürk’ün Okuduğu Kitaplar ve Kitaplığı”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 9, sy. 25: 73-84.
- [6] Bourdieu, Pierre. (1994), “Pratik Nedenler”, Çeviren, Hülya Uğur Tanrıöver, Hil Yayın, İstanbul.
- [7] Caforio, Giuseppe. (2006). “Handbook of the Sociology of the Of the Military”, Çeviren Editör, Zafer Uzun, Hakan Bayramlık, Nobel Yayınları, İstanbul.
- [8] Çakır, Mehmet. Fatih Kahraman. (2022), “Sosyal Problemler Sosyolojisi; Teoriden Uygulamaya Sosyal Problemler Üzerine Tartışmalar”, Nobel Yayınları, İstanbul.
- [9] Durkheim Emile, (2013), “İntihar”, Çeviren, Prof. Dr. Özer Ozankaya, Cem Yayınevi, İstanbul.
- [10] Durkheim Emile, (2004, “Ahlak Eğitimi”, Çeviren, Oğuz Adanır, Say Yayınları, İstanbul.
- [11] Erikan, Celâl. (1974), “Atatürkçülük”, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- [12] Finner, Samuel E. (2006), “The man On Horseback: The Role Of The Military In Politics”, Transaction Publishers, New Brunswick-USA, London-U.K.
- [13] Gökalp, İskender- François Georgeon.(1990), “Kemalizm ve İslam Dünyası”, Çeviren, Cüneyt Akalın, Arba Yayınları, İstanbul.
- [14] Gökalp, Ziya. (1976), “Makaleler I”, Hazırlayan;Şevket Beysanoğlu, Devlet Kitapları, İstanbul.
- [15] Gökalp, Ziya. (1976), “Türkçülüğün Esasları”, Hazırlayan; Mehmet Kaplan, Devlet Kitapları, İstanbul.
- [16] Gökalp, Ziya. (1976), “Yeni Hayat- Doğru Yol”, Hazırlayan; Müjgan Cunbur, Devlet Kitapları, İstanbul.
- [17] Huntington, P. Samuel. (1998), “Asker ve Devlet: Sivil-Asker İlişkilerinin Kuramı ve Siyasası” Çev. K. Uğur Kızılaslan, Salyangoz Yayınları, İstanbul.
- [18] Janowitz, Morris. (1960), “The Professional Soldier: A Social And Political Portrait”, Free Press, New York-USA.
- [19] Köker, Levent. (1990), “Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi”, İletişim Yayınları, İstanbul.
- [20] Kuhn, Thomas S. (2017), “Bilimsel Devrimlerin Yapısı”, Çeviren: Nilüfer Kuyaş, Kırmızı Yayınları, İstanbul
- [21] Mardin, Şerif, Ahmet Turan Alkan, Ali Yaşar Sarıbay (1994), “Kemalizm ve Mustafa Kemal: Çanlar hangisi için çalışıyor?”, Türkiye Günlüğü; İki Aylık Fikir ve Kültür Dergisi, Sayı 28.
- [22] Nordlinger, Eric A. (1977), “Soldier in Politics: Military Coups And Governments”, Prentice-Hall, Inc. New Jersey,USA.
- [23] Karakatsanis, Neovi. M.-Jonathan Swarts. (2013), “Political and Military Sociology”, Transaction Publishers, New Brunswick-USA, London-U.K.
- [24] Özdemir, Hikmet. (1993), “Sol Kemalizm”, İz Yayıncılık, İstanbul.
- [25] Parla, Taha. (1989), “Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye’de Korporatizm” Deniz Yayınları, İstanbul.
- [26] Spykman, Nicholas J. (2020), “Coğrafya ve Dış Politika- Kenar Kuşak Teorisi”, Çeviren:
- [27] Alperen Kürşad Zengin, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2020, 282Sayfa,
- [28] Şapolyon, Enver Behnan, (1974), “Ziya Gökalp; İttihat Terakki ve Meşrutiyet Tarihi”, İnkılap ve Aka Kitapevleri, Devlet Kitapları, İstanbul.

- [29] Turner, P. Stephen. (2004), “Sosyal Teori ve Sosyoloji: Klasikler ve Ötesi”, Küre yayıncıları, İstanbul, s.308
- [30] Yayla, Atilla. (2008), “Kemalizm: Liberal Açıdan Bir Tahlil”, Liberta, Ankara.
- [31] Thobie, Jacques. (2012), “Atatürk ve Dış Siyaseti”, Çeviren, İbrahim GÜLER, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Yıl: 2012/2, Cilt:11, Sayı: 22 Sf. 169-17